

משיחותיו של הרה"ג הרב ברוך רוזנבלום שליט"א

פרשת וישלח – אם כל המלחמות – שנת תשע"ג.

פרשת וישלח – החמור הגדול משכם – שנת תשע"ו.

השיעורים נכתבו

לרפואת

פנחס סוויסה
לוי בן איריס חנה
שלו ישראל חי בן לימור
ר' ברוך אטדגי בן אסתר
ר' שמחה בן שושנה
גדעון בן נג'יבה
נועם בן מיכל
אביב ישראל בן גילה
יוסף בן רות
אברהם עודד בן רבקה
ניתאי בן שרון
משה מזרחי בן חנה
מעין חיה מושקה בת מירה

להצלחת

ר' משה בן שוקת חיה ובני ביתו
! ימלא ה' כל משאלות לבם לטובה

פנחס סוויסה וב"ב

יצחק ביטן

משפחת שטרית

שחר יהושע בן רחל

המעוניינים לתרום להפצת העלון השבועי

יוכלו להתקשר:

0504-170-270

לעילוי נשמת

פנחס (פיני) לוי בן שרה
אוריה בת ז'קלין
ברוריה בת רחל
אלי סולטן בן אסתר
יעקב אטיאס בן שמחה
רותי בת חסיבה
מרת הינדה בת ר' יעקב
ניר בן פלורנס
שאול בן מרדכי אריה
יפה שניידל בת יצחק
אסתר בת עלו
אשר רפאל בן רחל חמו
גאולה בת מרים ומשה
עדה (איידה) בת מרים
חיים מנחם בר זוהר
פאני פרחא בת זוהרא

ת.נ.צ.ב.ה

פרשת וישלח – אם כל המלחמות – שנת תשע"ג.

פרשת השבוע שנקרא בע"ה בשבת זו, פרשת וישלח.

משיחותיו של הרה"ג הרב ברוך רוזנבלום שליט"א

שתחב המלאך רגלו בקרקע ויצא האש וכל זה להפחיד יעקב, א"ל יעקב והא כתיב והיה בית יעקב אש ובית עשו לקש כל' אל תפחיד אותי שכל גופי אש.

אומר הרד"ק - ויגע בכף ירכו. רמז לו שעשו לא יוכל לו אבל הוא יכאב לו מצד אחר, מצד ירכו, רמז לו בזה שיכאיב באחד מיוצאי ירכו, והוא בתו שנבעלה לכנעני, לפיכך נגע בכף, כי כף לשון נקבה. וכל זה הבין יעקב ממעשה המלאך, אך דבר בתו סבר איפשר שתחלה או שתמות. וכל המעשה הזה אפשר שהיה במראה הנבואה בחלום, אע"פ שמצא עצמו צולע בהקיץ, היה לו זה מאת האל להיות בו זה לאות לפי שהיה פושע במחשבתו אחר כמה הבטחות אשר עשה עמו האל מדה כנגד מדה להיות פוסח בגופו; כי אע"פ שהיה בוטח באל בכל לבו אלא שחשב שמא יגרום החטא, אעפ"כ אחר כמה הבטחות לא היה לו להרהר ולחוש לעשו ולקראו כמה פעמים אחי ולשלוח לו מנחה גדולה ולהשתחות לו כמה פעמים, ובזה חטא, ושלם לו האל בזה העולם ולקה בגופו עונש מחשבתו; ואם תרצה תאמר כי המעשה הזה היה בהקיץ ממש, ולא היה לו אלא דמיון לבד שנדמה לו ולא היה, כמו שנאמר במלאך יהושע ובמלאך גדעון ונוכל לומר כן במלאכי אברהם ולוט, כי כל זה היה יכול להיות בדמיון, אבל זה היה בנגיעה ואי אפשר בלא גוף, לפיכך נאמר שלבש גשמיות לשעתו על דרך מופת, וזהו שנגע בכף ירך יעקב והיה צולע, כי זה היה נגיעה ממש.

הכלי יקר, כאשר הוא דן בנושא – מדוע נפגע יעקב אבינו ע"י שרו של עשו, הוא עומד על דברי הגמרא במסכת חולין:

אומרת הגמרא {מסכת חולין צא, א} - {בראשית לב-כה} ויותר יעקב לבדו. אמר רבי אלעזר: שנשתייר על פכין קטנים, מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם וכל כך למה? לפי שאין פושטין ידיהן בגזל.

כותב הכלי יקר - כך זה המלאך סמא"ל שרו של עשו בראותו עיני יעקב עם עשו שהם תלויין בשמירת התורה כמ"ש והיה כאשר תריד וגו', והנה כל זמן שלא הביט און ביעקב כלל, לא נדווג אליו לסמא את עיני שכלו מכל וכל, אך כשראה שיעקב פרץ גדרו קצת ביציאה זו, כי חנן אותו אלהים ונתן לו את כל ורוב עושר ונכסים וכבוד ויעקב יצא מגדר ההסתפקות קצת, ויותר יעקב לבדו וי"א לכדו, במקום הסכנה כי הלילה זמן קהלה לכל המזיקים היא, והוא נשאר בלילה יחידי עבור פכים קטנים מחבלים רמים ונשאים, ובעבור דבר מועט האחוז

יעקב, אלא שרו של יעקב ולכן אינני מצליח לגבור עליו" - אם כן, איך הוא יבדוק אם הוא בן אדם או מלאך? למלאכים ישנה רגל ישרה ללא כיפופים, שנאמר {יחזקאל א, ו} ורגליהם רגל ישרה. רצה שרו של עשו לבדוק את רגלו של יעקב אבינו – אם רגלו ישרה – סימן שהוא מלאך, אחרת הוא בן אדם. לכן נתן לו מכה דוקא בכף ירכו.

פותחת הפרשה: **{לב, ד} וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום** - יעקב אבינו עומד להתראות עם עשו, לאחר 34 שנים שלא נפגשו זה עם זה.

אומר רש"י - וישלח יעקב מלאכים. מלאכים ממש.

בהמשך הפרשה, עוסקת התורה בדורונות ששלח יעקב אבינו לעשו, בתפילתו של יעקב אבינו ובתחנוניו לקב"ה, ולאחר מכן במפגש עצמו, שנפגש יעקב אבינו עם עשו.

לפני שניגש לנושא שנעסוק בו היום, נפתח בהקדמת הרמב"ן לפרשת השבוע:

כותב הרמב"ן {לב, ב} - "... נכתבה הפרשה הזאת להודיע כי הציל הקב"ה את עבדו וגאלו מיד חזק ממנו וישלח מלאך ויצילהו וללמדנו עוד שהוא לא בטח בצדקתו והשתדל בהצלה בכל יכלתו ויש בה עוד רמז לדורות כי כל אשר אירע לאבינו עם עשו אחיו יארע לנו תמיד עם בני עשו, וראוי לנו לאחז בדרכו של צדיק שנזמין עצמו לשלשת הדברים שהזמין הוא את עצמו: לתפלה ולדורון ולהצלה בדרך מלחמה לברוח ולהינצל ..."

לפני שניגש לנושא המרכזי שנעסוק בו היום, נרחיב תחילה במפגש של יעקב אבינו עם שרו של עשו:

אומרת התורה: **{לב, כב} ותעבר המנחה על פניו והוא לן בלילה ההוא במחנה: {כג} ויקם בלילה הוא ויקח את שתי נשיו ואת שתי שפחתיו ואת אחד עשר ילדיו ויעבר את מעבר יבק: {כד} ויקחם ויעברם את הנחל ויעבר את אשר לו: {כה} ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר: {כו} וירא כי לא יכל לו ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו: {כז} ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני.**

נשאלת השאלה - מה רצה להשיג שרו של עשו, באותה מכה שנתן ליעקב אבינו דוקא בכף ירכו?

כותב הרוקח - רצה שרו של עשו, לפסול את יעקב מן הכהונה.

עפ"י דבריו, נשאלת השאלה - אם בשביל לפסול אותו מן הכהונה, הוא יכל גם לשבור את ידו. מדוע צריך דוקא את כף הירך?

אומר ההדר זקנים מבעלי התוספות - ויגע בכף ירכו. כסבור שהוא מלאך מתוך שלא היה יכול לו והתחיל ליגע בכף ירכו, לראות אם יש לו חוליות כי המלאכים אין להם חוליות לפי שאין להם ישיבה לעולם אלא תמיד עומדין¹. ויש במדרש

¹ **'ברוך שאמר':** התפלא המלאך - איך יכל להיות שהוא איננו מצליח לגבור על יעקב, וחשב: "אולי זה שאני נאבק אתו איננו

שאינם שווים בנזק הזמן והטורח להישאר לבדו, או לחזור עליהם {לפי מש"כ רש"י} בחשכת הלילה.

אולם הענין בזה מה שאמרו שצדיקים חביב עליהם ממנו יותר מגופם, הוא על דרך שאמרו בגמ' ברכות {סא, ב} אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך כו', אלא אם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו, לך נאמר בכל נפשך, ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו, לך נאמר בכל מאדך, וביאר בזה בשנות אליהו בשם הגר"א, דמה שאמרו אם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו, אין הכונה שבשביל ממון ימסור עצמו למיתה, דכיון שמת מה תועלת לו בממונו, אלא הכונה שממונו חביב עליו מגופו, פי' מיסורים של גופו, שיסבול יסורים על גופו בשביל ממנו, ויש אדם שגופו חביב עליו כו' ויתן ממנו בעד גופו, פי' בשביל יסורים שלא יעשו לו יסורים על גופו עכ"ל. עיי"ש, ועל דרך זה הכונה בכאן מה שאמרו שחביב עליהם ממנו יותר מגופם, היינו מטורח גופם ועמלם, שכדאי להם כל יגיעה וטורח גופם עבור ממנו.

והענין בזה הוא, דאמרו בגמרא {יומא לח, ב}, אין אדם נוגע במה שמוכן לחבירו אפילו כמלוא נימא, מבורר מזה שיש השגחה מיוחדת על כל דבר פרטי ואפילו על החלק היותר קטן כמלוא נימא, שזה המלוא נימא יגיע דוקא לאותו פלוני, וכמו שאמרו ג"כ בגמרא {סוטה ב}: בית פלוני לפלוני, שדה פלונית לפלוני, וכיון שמן השמים מושגח שאותו הדבר אפי' הקטן כמלוא נימא, יגיע לאותו פלוני דוקא, בודאי שזה הדבר מתאים ומדוד במדה נכונה ומדוקדקת שיהיה שייך ויגיע לאותו איש, וא"כ הצדיקים יודעים להוקיר ולהחשיב כל דבר גדול או קטן שהגיע לידם, מפני שהוא בהשגחה פרטית מן השמים שיהיה אותו הדבר שלהם, ובודאי שיש בו צורך לשלימותם, ולכן אינם חסים על טרחם ועמלם ומתאמצים בכל היכולת שלא לאבד שום דבר השייך להם, וללא התחשבות עם הערך והשווי שבזה, אלא עם הערך הרוחני שבזה, שכיון שמן השמים הזמינו אותו לידו בודאי שהוא לתועלתו, וזהו שסיימו בזה, וכל כך למה לפי שאין פושטין ידיהן בגזל, והיינו מכיון שכן, בודאי שזכו בזה מן השמים, והוא מוכן דוקא בשבילם, לא כן בשאר בני אדם, שאפשר שאין דבר זה נקי מגזל ואביזריהו, ואינו מוכרח שהיה מוכן בשבילם דוקא; וכן הכונה בזה שאמרו "שאין פושטין ידיהן בגזל", היינו לא רק שנזהרים מגזל ממש שרוב בני אדם נכשלים בהם {וכדאיתא במס' ב"ב קס"ה}, אלא שהצדיקים אין פושטין כלל ידיהם מחוץ לגופם ומצמצמין עצמן רק במה שהוא שלהם, שלא לנגוע אפילו במה שרק מוכן לחברו, ושיש בזה חשש רחוק של אביזריהו דגזל, כגון בעני המהפך בחררה וכדומה, אף שעדיין לא זכה בהם חברו, ומשום מדה זו שאין פושטין כלל ידיהן במה שמוכן לחבריהם, אלא רק במה שמוכן להם והגיע לידם, לך חביב עליהם ממנו שבא

בחבלי בוז נותר במקום סכנה לבדו, אז אמר סמא"ל האח מצאתי און לי מאחר שיעקב התחיל בקלקלה ועשה את עצמו קצת עור מעיניו, כי מי עור כמו אוהבי הממון אשר עליהם נאמר (משלי כז.) ועיני האדם לא תשבענה. אז אמר סמא"ל הנה עת לקרב ועת לחבק אליו, והנני מוסיף לו טומאה למלאות עיניו אבק ועפר כדי שיהיה סומא מכל וכל גם מעין השכלי, וזהו שאמר ויותר יעקב לבדו, כאשר עבר חק ההסתפקות ויותר לבדו לכדו, והרי הוא לבדו כי בטלה דעתו אצל כל אדם, כי מי פתי יסור הנה לסכן עצמו בעבור דבר מועט כזה, אין זה כי אם לב הותל הטהו מני אורח ישרים לחבב כל כך הממון הגורם שכחת אלוה ממעל כמ"ש (דברים ח.יג) וכסף וזהב ירבה לך ורם לבבך ושכחת את ה'.

אם כן, היתה כאן תביעה על יעקב אבינו – "מדוע חזרת בחזרה בשביל פכים קטנים".

נשאלת השאלה – למה דוקא בכך הירך ולא באיבר אחר ?!

ידוע, שממונו של אדם מכונה בפי התורה בשם 'רגל':

כאשר קורח וכל עדתו נכנסו בתוך האדמה, נאמר {דברים יא, ו} **וְאִשֶּׁר עָשָׂה לְדַתּוֹ וְלֵאבִירָם בְּנֵי אֱלִיָּאב בֶּן רְאוּבֵן אֲשֶׁר פָּצְתָה הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ וַתִּבְלַעַם וְאֶת בְּתִיהֶם וְאֶת אֶהֱלִיהֶם וְאֶת כָּל הַיְּקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם בְּקֶרֶב כָּל יִשְׂרָאֵל.**

אומר רש"י - **ואת כל היקום אשר ברגליהם.** זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו.

ידועה האמרה, שברגע שאדם יורד מנכסיו, אומרים – 'הוא פשט את הרגל'.

אם כן, באותו רגע שראה שרו של עשו שיעקב רץ אחרי מותרות, הוא הגיע ונתן לו מכה בכף ירכו – לומר לו: "אל תרדוף אחרי מותרות!".

עד כאן, ביאורו של הכלי יקר.

בספר **באר יוסף**, לר' יוסף סלנט, מובא רעיון נשגב להסבר המחלוקת שהיתה בין יעקב לבין שרו של עשו:

כותב הבאר יוסף – **ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר** {לב, כה}:

בגמרא חולין {צא, א}, ויותר יעקב לבדו, א"ר אלעזר שנשתייר על פכין קטנים, מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממנו יותר מגופם, וכל כך למה לפי שאין פושטין ידיהן בגזל, וכ"כ רש"י כאן בחומש: שכח פכים קטנים וחזר עליהם, וכ"ה במדרש.

והנה קשה מאד להבין שמדת הצדיקים יהיה שממונם חביב עליהם יותר מגופם, הלא עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו {איוב ב}, וזוהי מדת כל אדם, ומכ"ש הצדיקים שלא יסתכנו בגופם בעד ממון פחות ערך כמו פכים קטנים,

לידם, וכדאי להם עבור זה כל טורח ועמל שבעולם, משום שבודאי שהוא צורך להם, ולתועלתם.

והראו לי שיסוד הדברים כתוב כן בשער הפסוקים להאר"י ז"ל בפרשה זו, עה"פ "ויותר יעקב לבדו", וז"ל: הצדיקים חביבים עליהם ממנו, כי להיות שהוא נשפע מלמעלה אין ראוי שימאס בו, כי אם לא היה צורך בו לא היה נותן לו הקב"ה, ולכן חזר על הפכים קטנים, כי אם לא היה חוזר היה נראה כאילו אינו רוצה באותם הפכים, וכל דבר הנשפע מלמעלה צריך לחזור אחריו עכ"ל.

ובענין זה יש לבאר במה שאמרו שם בגמ': א"ר יהושע בן לוי מלמד שהעלו אבק מרגלותם עד כסא הכבוד, כתיב הכא בהאבקו עמו וכתוב התם {נחום א'} וענן אבק רגליו, ועי' בהרשב"א בעין יעקב מה שביאר בזה שאמרו שהעלו אבק מרגלותם עד כסא הכבוד, ולפי מה שנתבאר אפשר בזה ג"כ, שהמלאך הרי היה שרו של עשו כמבואר בחז"ל, והוא השטן והיצר הרע, ורצה להסיתו ולהדיחו מהאמונה הטהורה והחזקה, ולצדיק גדול כיעקב בא המלאך בעצמו בדמות איש {כעין שאמרו סוכה נב, כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו} ונאבק עמו כדי לשבש אותו ולהטותו מדעותיו האמתיות, וידוע שהיצר אינו בא אל האדם תיכף להכשילו בדבר חמור ועיקר, אלא בדבר הנראה קל וטפל, ואח"כ אם מנצחו הולך ומוסיף בו פקפוקים וספקות עד שמכשילו לגמרי, והנה המלאך כשראה שיעקב נשתייר בשביל פכים קטנים משום שהיה מאמין שאפילו דבר קטן וקל ערך, כיון שהזמין הקב"ה אותו הדבר לידו והוא נשפע עליו מלמעלה, בודאי שיש לו צורך בו והוא לתועלתו וצריך לחזור אחריו, על זה הענין התחיל המלאך, שהוא השטן והיצר, להטותו אתו שהדברים הקטנים ושפלים כמו אלה אין השגחה מיוחדת ממרומים עליהם, ואם אמנם שהקב"ה משגיח על כל אדם בפרט להמציא לו כל הצטרותו, אבל שתהיה השגחה מיוחדת אם אותו הדבר דוקא יהיה במיוחד לאיש הזה, או דבר אחר מאותו המין שהוא כזה, על זה אין השגחה מיוחדת, ועל קוטב זה היתה ההתאבקות והווכח בין יעקב ובין המלאך, שרצו להזיזו בזה מאמונתו השלמה בהשגחה הפרטית, ויעקב התאבק והתאמץ בדעתו ואמונתו השלמה, שאפילו המלוא נימא הוא ג"כ בהשגחה מיוחדת ומדוקדקת שדוקא זו תגיע לידו ולא אחרת, וההשגחה העליונה שולטת אפילו על דקה מן הדקה למי היא מוכנת, וזהו בכוונתם במה שאמרו שהעלו אבק רגליהם עד כסא הכבוד, היינו שההאבקות וההתנצחות שביניהם היתה בזה, אם גם הדברים היותר דקים ושפלים כאבק שאדם דש ברגליו, הוא ג"כ מושגח ממרומים עד כסא הכבוד, וכעין זה כתבו בשם הגר"א {בס' אמרי נעם} על מה שאומרים בברכת אשר יצר, גלוי וידוע לפני כסא כבודך וז"ל: מה שמזכירים כאן כסא הכבוד בברכת עשיית צרכיו, הוא לאפוקי מדעת האומרים כי אי אפשר שהקב"ה ישגיח על

עולם שפל כזה, לכך אנו אומרים שאפילו לפני כסא הכבוד שאפילו המלאכים הגבוהים עומדים מרחוק כמה רבוי פרסאות, אפילו משם הוא משגיח על דברים שפלים כאלה עכ"ל, ועל דרך זה הכוונה היא בכאן וכנ"ל.

וזהו מה שכתבה התורה "ויותר יעקב לבדו", ובאה הקבלה לחז"ל שנשתייר על פכים קטנים, שהיו חשובים בעיניו מצד אמונתו שבודאי נזדמנו לו מן השמים לתועלתו, וכיון שהוא נשפע מלמעלה בודאי שיש לו צורך בהם, וכמוש"כ האר"י ז"ל, ועל קוטב זה בהשגחה פרטית זו על דקה מן הדקה, ויאבק איש עמו ונתווכח אתו בענין זה, וההאבקות שביניהם היתה, אם גם הדברים הקלים כאבק שברגליהם, מגעת השגחתם עד כסא הכבוד, וסוף סוף לא יכול לו, והעלו שגם ענינים היותר דקים כאבק שברגליהם, מגעת השגחתם עד כסא הכבוד, ואין נסתר מעין ההשגחה העליונה.

עד כאן, דבריו הנפלאים של **הבאר יוסף**.

אם ככה, נוכל להבין דבר נפלא ביותר:

בפרשת שבוע הבא, פרשת וישב, לאחר שהאחים זורקים את יוסף לבור, אומרת התורה: {לז, כה} **וְהָיָה אֲרֻחַת יִשְׁמָעֵאלִים בָּאָה מִגְּלֵעַד וּגְמִלִיָּהֶם נִשְׁאִים נָכָת וְצָרִי וְלֹט הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרָיִם.**

אומר רש"י - וגמליהם נשאים וגו'. למה פרסם הכתוב את משאם, להודיע מתן שכרן של צדיקים, שאין דרכן של ערביים לשאת אלא נפט ועטרן שריחן רע, ולזה נזדמנו בשמים שלא יזק מריח רע.

עפ"י הדברים האלה, אפשר להבין עד כמה השגחתו של הקב"ה נמצאת בכל פרט ופרט בבריאה!

ביאור נוסף שראיתי:

אומרת התורה: {מ, א} **וְהָיָה אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חֲטָאוּ מִשְׁקָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְהָאֶפֶה לְאֲדֹנֵיהֶם לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם: {ב} וַיִּקְצַף פָּרְעֹה עַל שְׁנֵי סָרִיסָיו עַל שֶׁר הַמִּשְׁקִים וְעַל שֶׁר הָאוֹפִים: {ג} וַיִּתֵּן אֹתָם בְּמִשְׁמֶר בֵּית שֶׁר הַטְּבָחִים אֶל בֵּית הַסֹּהֵר מִקֹּדֶם אֲשֶׁר יוֹסֵף אֶסֶר שָׁם: {ד} וַיִּפְקֹד שֶׁר הַטְּבָחִים אֶת יוֹסֵף אֹתָם וַיִּשְׁרֹת אֹתָם וַיְהִי יָמִים בְּמִשְׁמֶר: {ה} וַיַּחְלְמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם אִישׁ חֲלֹמוֹ בְּלֵילָה אֶחָד אִישׁ כְּפִתְרוֹן חֲלֹמוֹ הַמִּשְׁקָה וְהָאֶפֶה אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם אֲשֶׁר אֶסֶרִים בְּבֵית הַסֹּהֵר: {ו} וַיֹּאבֵד אֲלֵיהֶם יוֹסֵף בְּבֹקֶר וַיֵּרָא אֹתָם וְהֵנָּה זַעֲפִים: {ז} וַיִּשְׁאַל אֶת סָרִיסֵי פָרְעֹה אֲשֶׁר אֹתוֹ בְּמִשְׁמֶר בֵּית אֲדֹנָיו לֵאמֹר מִדּוּעַ פָּנִיכֶם רָעִים הַיּוֹם: {ח} וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו חֲלוֹם חֲלַמְנוּ וּפְתָר אֵין אֹתוֹ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יוֹסֵף הֲלוֹא לֹאֵלֵהִם פְּתָרִינִם סִפְרוּ נָא לִי: {ט} וַיִּסְפֹּר שֶׁר הַמִּשְׁקִים אֶת חֲלֹמוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ בְּחֲלוֹמֵי וְהֵנָּה גִּפְן לִפְנֵי: {י} וּבִגְפֶן שִׁלְשָׁה שָׂרִיגִם וְהוּא כְּפָרְחַת עֲלֶתָה נֹצֵה הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלֶתִיהָ עֲנָבִים:**

את השלישי גם את כל ההלכים אחרי העדרים לאמר
כדבר הזה תדברון אל עשו במצאכם אותו.

נשאלת השאלה – בשביל מה לומר 'גם את הראשון ... גם את השני ... גם את השלישי' וכו' – תאמר 'ויצו את כל ההלכים'?

אומרים חז"ל {מובא בתוספות השלם} – **גם את השני גם את השלישי**, ד' ריבויין רמז ד' גלויות שהן ח': בבל, כשדים, מדי, פרס, יון, מוקדון, אדום ושעיר או ישמעאל.²

לב, יד וילן שם בלילה ההוא ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו אחיו: {טו} עזים מאתים ותישים עשרים רחלים מאתים ואילים עשרים: {טז} גמלים מיניקות ובניהם שלשים פרות ארבעים ופרים עשרה אנתות עשרים וערים עשרה: {יז} ויתן ביד עבדיו עדר עדר לבדו ויאמר אל עבדיו עברו לפני ורוח תשימו בין עדר ובין עדר.

אומרים חז"ל {מובא בתוספות השלם} – **עזים מאתים**. רמז כאן ד' גלויות. עזים ותישים מין אחד, עזים כנגד גלות בבל שישבו שם שבעים שנה בין עזים, רחלים ואילים מין אחד רחלים כנגד גלות מדי וזה היה בימי המן והיו בני רחל פרנסי ישראל כמרדכי ואסתר (שהיו משבט בנימין). גמלים ובניהם מין אחד כנגד מלכות יון והם בני חשמונאי וגומלים חסד. פרות ופרים מין אחד כנגד אומה הרשעה עכו"ם שנאמר עליה "סבבוני פרים רבים", אתונות ועירים מין אחד כנגד משיחנו שנאמר "עני ורוכב על חמור".

כדי להיכנס לנושא שנעסוק בו היום, נצטרך להקדים הקדמה קצרה מתורת הקבלה:

ישנו מושג בתורת הקבלה שנקרא **חג"ת נהי"מ** [חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות] = שבע הספירות.

אותם הספירות, מכוונות כנגד שבעת ימי השבוע: יום ראשון – יסוד. יום שני – גבורה. יום שלישי – תפארת. יום רביעי – נצח. יום חמישי – הוד. יום שישי – יסוד. יום שבת – מלכות.

לבני עדות המזרח, ישנו פיוט שנוהגים לומר לפני תפילת המנחה – "פתח אליהו". שם נאמר, שגוף האדם מחולק לשבע ספירות - **חסד דרועא ימינא, גבורה דרועא שמאלא, תפארת גופא, נצח והוד תרין** [שתי] **שוקין, יסוד סיומא** **דגופא** **אות ברית קדש, מלכות פה תורה שבעל פה קרינן** לה.

² 'ברוך שאמר': ויצו את הראשון כנגד גלות בבל, ויצו גם את השני כנגד גלות פרס, גם את השלישי כנגד גלות יון גם את כל ההלכים כנגד גלות אדום הקשה והארוכה מכולם.

{יא} וכוס פרעה בידו ויקח את הענבים ואשחט אתם אל כוס פרעה ואתן את הכוס על כף פרעה: {יב} ויאמר לו יוסף זה פתרונו שלשת השרגים שלשת ימים הם: {יג} בעוד שלשת ימים ישא פרעה את ראשו והשיבך על כנך ונתת כוס פרעה בידו כמשפט הראשון אשר היית משרהו.

נשאלת השאלה – מה פירוש "כמשפט הראשון אשר היית משרהו"?! היה צריך לומר "בעוד שלשת ימים ישא פרעה את ראשו כאשר היית משרהו" – תחזור בחזרה לתפקיד שלך!

ראיתי באחד המפרשים – אמר יוסף הצדיק לשר האופים: "אין ספק שאתה חייב מיתה – הרי מצאו אבן בקמח שלך". לעומתו, שר המשקים, לכאורה, אין לו בכלל עוון.

מה עשה שר המשקים?! על הבוקר, סחט מיץ אשכוליות והביא למלך. בדרך למלך, פתאום הגיע זבוב וניכנס לו בתוך הכוס – מה הוא אשם?! הוא אחראי על הזבובים בסביבה? ☺

אמר יוסף לשר המשקים: "חמש שנים אתה עובד כאן – לא נכנס שום זבוב לכוסות שלך. אתה יודע למה נכנס דוקא עכשיו?! כי אני צריך לצאת מהכלא, ולכן אתה חוזר בחזרה לפרעה, וכל מטרתך להוציא אותי מכאן. אבל אם לא תזכור אותי – תחזור למשפט הראשון, ואז יצא שפעמיים נכנס לך זבוב לתוך הכוס והעבירה שלך תהיה חמורה יותר!"

רמז לו יוסף – "תשמע, גם זבוב שנכנס לתוך הכוס, זה בהשגחה פרטית מאת הקב"ה!"

עד כאן הדברים, לגבי המחלוקת שבין יעקב אבינו לשרו של עשו.

אם אלה הם פני הדברים, בואו נתקדם:

אומרים רבותינו, שהדורות ששלח יעקב לעשו לא נמשכו יום.

אומרים חז"ל – חד אמר ששה חדשים היה משגר לו דורות, וחד אמר י"ב חודשים.

נשאלת השאלה – מהם אותם דורות?

אומרים חז"ל במדרש – דע לך, כל מטרת הדורות היתה למטרה אחת שלא קשורה כלל לעשו – מה יהיה עם עם ישראל בארבעת הגלויות שיצטרכו לעבור – זהו הדבר שניצב מול עיניו, ועל זה הוא חשב כל הזמן.

אומרת התורה: **{לב, יח} ויצו את הראשון לאמר כי יפגשך עשו אחי ושאלך לאמר למי אתה ואנה תלך ולמי אלה לפניך: {יט} ואמרת לעבדך ליעקב מנחה הוא שלוה לאדני לעשו והנה גם הוא אחרינו: {כ} ויצו גם את השני גם**

משיחותיו של הרה"ג הרב ברוך רוזנבלום שליט"א

נשאלת השאלה – מה זה משנה לנו, אם הוא פגע בשתי הרגליים או רק ברגל אחת?

לשיטת חכמים שסוברת, ששרו של עשו נתן מכה בשתי הרגליים – פירוש הדבר, שהוא ניסה לפגוע בשני המועדים מדרבנן – גם בחנוכה וגם בפורים.

היום נדבר על פורים – ספירת הנצח, ובשבוע הבא נדבר על חנוכה – ספירת ההוד:

באים רבותינו ומגלים לנו, שכל הפעולות שעשה יעקב אבינו, לא היו לצורך עצמו אלא לצורך עם ישראל לאורך הגלויות – גלות פרס [פורים] וגלות יוון [חנוכה] – שימו לב:

מבקש יעקב אבינו: **לֵב, יבְּ הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אֲחִי מִיַּד עֲשׂוֹ כִּי יֵרָא אֲנֹכִי אֹתוֹ פֶּן יָבֹא וְהִכְנִי אִם עַל בָּנִים.**

אומר בעל הטורים – הצילני נא מיד. ר"ת המן רמז להמן שיצא להכות את בני ישראל כדכתיב טף ונשים: **והכני**. ב' במסורה. הכא ואידך אם יוכל להלחם אתי והכני. גבי גלית לומר מה יעקב נתיירא אף דוד נתיירא מה יעקב נרדף אף דוד נרדף וכשם שיעקב ניצל מעשו אף דוד ניצל מגלית וזכות יעקב עמד לדוד וכשם שגבי דוד היה מלחמה אף יעקב הכין עצמו למלחמה שהתקין עצמו לג' דברים.

כותב הרוקח – והכני את בני ישראל. ראה שמזרעו יצא המן שמבקש להרוג טף ונשים ונתפחד, לכך וילן שם בלילה ס"ת 'המן', אמר: רבון העולם אני רואה בלילה ההוא נדדה שנת המלך [אסתר ו, א]. במסכת מגילה (טז, א) אשכחיה דקא מחוי לרבנן הלכות קמיצה [ובזכות זה ניצל]⁷, לכך ויקח מן הבא בידו מנחה {פסוק יד} שבזכות זה ניצל.

⁷ **אומרת הגמרא {מסכת מגילה טז, א} – ויקח המן את הלבוש ואת הסוס אזל אשכחיה דיתבי רבנן קמיה** הלך ומצא שיושבים החכמים לפני מרדכי ללמוד ממנו **ומחוי להו ומראה להם הלכות קמיצה לרבנן** כיצד קומצים כיון דחזייה מרדכי דאפיק לקבליה וסוסייה מיחד **בידיה מירתת** כיון שראה מרדכי את המן יוצא לקראתו והסוס של המלך בידיו, פחד **אמר להו לרבנן** אמר לחכמים **האי רשיעא למיקטל נפשי קא אתי** בא רשע הזה להרגני **זילו מקמיה די לא תכוון בגחלתו** תברחו מפה שלא יהרוג גם אתכם ... **בההיא שעתא נתעטף מרדכי וקם ליה לצלותא אתא המן ויטיב ליה קמיהו ואורח עד דסליק מרדכי לצלותיה**. אמר להו שאל המן את התלמידים **במאי עסקיתו מה אתם לומדים?** אמרו ליה בזמן שבית המקדש קיים מאן דמנדב מנחה מייתי מלי קומציה דסולתא ומתכפר ליה אמר להו אתא מלי קומצי קמחא ידיכו ודחי עשרה אלפי ככרי כספא ידידי אמר להם המן: בא קומץ המנחה שלכם, וניצח את עשרת אלפים כיכר הכסף שלי. **אומר רש"י – הלכות קמיצה.** דורש בענינו של יום וששה עשר בניסן היה הוא יום תנופת העומר.

בנוסף לשבעת ימי השבוע, גם החגים ומועדי ישראל, מכוונים כנגד אותם שבע ספירות: חג הפסח – חסד. חג השבועות – גבורה. חג הסוכות – תפארת.³

שתי השוקיים – נצח והוד – אלו שני מועדים מדרבנן: פורים – נצח. חנוכה – הוד.⁴

כותב השפת אמת לחנוכה, שנת תרמ"א {יסוד אדיר – חנוכה ופורים הם הארות מרגלים יונקים ממועדים דאורייתא. רק הג' רגלים המפורשים בתורה הם תורה שבכתב. ויש נגד זה ג"כ רגלים מתורה שבע"פ וכידוע שתורה שבע"פ יונקת מתורה שבכתב. והם אורות המקבלים כדמיון אור הלבנה שהיא מאור החמה כידוע שלא תזרח הלבנה, אם לא תקבל מאורה של השמש... וחנוכה שהוא מועד מדרבנן הארה יונק מחג הסוכות שהוא מועד מדאורייתא. ופורים מחג השבועות⁵ ששניהם יום אחד. ומחג הפסח מקוים אנו להיות עוד כמ"ש כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות.

אומר האר"י הקדוש דבר נפלא – אם כתוב ב'פתח אליהו' ששתי השוקיים הם 'נצח' ו'הוד', לכן שני רגלים – שבועות ופסח – כנגד שני זרועות הידיים, וסוכות הוא כנגד הגוף עצמו. בנוסף, ישנן גם שתי כפות רגליים: האחת כנגד פורים והשנייה כנגד חנוכה.

מגיע שרו של עשו ונותן לו מכה בכף הירך.

נשאלת השאלה – מדוע לא נתן לו מכה בירך עצמה?

פשוט מאוד – כי הרגל עצמה היא כנגד מועד מדאורייתא, ובזה הוא לא יכל לפגוע. לכן הוא ניסה לפגוע בשני המועדים מדרבנן – חנוכה ופורים!

בגמרא חולין {צ, ב} מובאת מחלוקת ר' יהודה וחכמים, לדברי חכמים איסור גיד הנשה הוא בירך ימין ובירך של שמאל, ולר' יהודה אינו אסור אלא בשל ימין⁶, ואמרו שם בגמ' {צא, א} טעמא דר"י משום שהמלאך נגע לו רק בירך ימין {דכעכו"ם נדמה לו, או כת"ח}, ורבנן אמרי מאחורי אתי ונשייה בתרוויהו [הכהו בשתייהם עד שגשו ממקומם ועלו – רש"י].

³ שכן מביא הטור בשם אהיו {או"ח ס' תי"ז} – **ושמעתי מאחי הרב יהודה טעם לדבר, לפי שהמועדים נתקנו כנגד האבות: פסח כנגד אברהם [בראשית יח, ו] לזשי ועשי עוגות, ופסח היה. שבועות כנגד יצחק [גבורה] שתקיעת שופר של מתן תורה היה בשופר מאילו של יצחק. סוכות כנגד יעקב [תפארת], דכתיב [בראשית לג, יז] ולמקנהו עשה סוכות וי"ב ראשי חדשי השנה שגם הם נקראים מועדים, כנגד י"ב שבטים.**

⁴ להסבר הדברים ע' מהרח"ו {פרי עץ חיים, פרק ד' מאמרי חנוכה}.

⁵ ועוד, שבפורים קיבלו את התורה מאהבה ובשבועות קיבלוה

בכפייה.

⁶ שפגע בו רק ברגל ימין.

משיחותיו של הרה"ג הרב ברוך רוזנבלום שליט"א

שואל התורת חיים – הענין תמוה, דמה ענין צעקת מרדכי לצעקת עשו?¹⁰

אומרת הגמרא {מסכת עבודה זרה יא, ב} – **אחת לשבעים שנה מביאין אדם שלם בגופו, ומרכיבין אותו על כתפיו של אדם חוגר. ומלבישין אותו את העליון, בגדי אדם הראשון, ומניחין לו בראשו את קרקפלו של רבי ישמעאל, ותלו ליה בצואריה מתקל** [י] [ארבע] **זוזא דפיזא** והיו תולים לו בצווארו אבן פז שמשקלה ארבעה זוזים, להראות את שררתו, ומחפין [מכסים] את השווקים באיך בנוף, ומכריזין לפניו: **סך קירי פלסתר** חשבוננו של המושל כזב הוא. אחוה דמרנא זייפנא אחיו של אדוננו זייפן הוא. **דחמי חמי** מי שרואה מחזה זה היום, רואהו; **ודלא חמי לא חמי** אך מי שלא רואהו היום, לא יראהו. **מאי אהני לרמאה ברמאותיה** מה תועלת תבוא לרמאי ע"י רמאותו **ולזייפנא בזייפנותיה ולזייפן בזייפנותו?** ומסיימין בה הכי והיו מסיימים כך את ההכרזה: **ווי לדין פד יקום דין** אוי לו לזה כאשר ההוא יקום.

נשאלת השאלה – מה הולך כאן – מה זו ההצגה הזאת? למה לוקחים דוקא אדם צולע? מדוע שמים עליו קרקפלו של רבי ישמעאל? מה רוצים הרומאים?!

בואו נתבונן בדבריו הנפלאים של התורת חיים:

שואל התורת חיים – למה זה נגע מלאך בכף ירכו של יעקב דוקא, ולא במקום אחר?

אם אנחנו רואים, שאמר שרו של עשו ליעקב: **{לב, כז} לא אשלחך כי אם ברכתיני**, מובן מכאן, שכל המאבק שלהם היה סביב הברכות שברך יצחק אבינו את יעקב. רצה שרו של עשו, שיחזור בו יעקב אבינו מקניית הבכורה, ויאמר שמכירת הבכורה ע"י עשו לא רלוונטית, והבכורה חוזרת בחזרה אליו!

אם כן, בשביל מה להכניס לו מכה בכף הירך?!

אומר התורת חיים – בשעה שמכר עשו ליעקב את הבכורה, נאמר {כה, לג} **וַיִּשְׁבַּע לוֹ וַיִּמְכֹּר אֶת בְּכֹרְתּוֹ לַיַּעֲקֹב**.

איך נשבעים?

בעבר, סדר השבועה היה, שהנשבע היה שם ידו תחת ירכו של המשביע – אנו מוצאים זאת פעמיים בתורה: בפעם הראשונה, כאשר אברהם אבינו השביע את אליעזר, שנאמר {כד, א} **שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יָרְכִי**. הפעם השנייה, בפרשת ויחי, כאשר יעקב אבינו משביע את יוסף שיביאו לקבורה בארץ

וְרוּחַ תְּשִׁימוּ בֵּין עֶדְרָא וּבֵין עֶדְרָא בגימ' "מרדכי"⁸ שכל האומות רעדו ממנו (עדר אותיות רעד) שנאמר "ורבים מעמי הארץ מתיהדים כי נפל פחד היהודים עליהם".

דבר נוסף, אומרת אסתר: {אסתר ד, טז} **וְצוּמוֹ עָלַי וְאֵל תֹּאכְלוּ וְאֵל תִּשְׁתּוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לֵילָה יוֹם גַּם אֲנִי וְנַעֲרָתִי אֲצוּם כֵּן**.

אומר הרוקח – וכתוב בענין ג' לילות: א', "וילן שם בלילה ההוא", "והוא לן בלילה ההוא", "ויקם בלילה ההוא", וכנגד תקנה אסתר, **וְצוּמוֹ עָלַי וְגו' שְׁלֹשֶׁת יָמִים לֵילָה יוֹם**.⁹

עד כאן הפתיח לשיעור, כעת נוכל להתחיל: ☺

אומרים חז"ל {שה"ש רבה, פרשה ג, אות ב} – **רבי יודן אמר: כל הרוכלות [מסחר] שישלח עושיין ומצליחין בעולם הזה, בזכות אותו האבק של יעקב אבינו. רבי יודן אמר חורי ביאור נוסף: כל פרגמטיא שישלח עושיין ומצליחין בעולם הזה, בזכות אותו האבק של יעקב אבינו. רבי עזריה אמר תרתי, כל מלחמות שישלח עושיין ומצליחין, בזכות האבק של יעקב אבינו. רבי עזריה אמר חורי, כל תורה שישלח עושיין בעולם הזה בזכות יעקב אבינו. רבי ברכיה ורבי סימון בשם רבי אבהו אותו האבק נטלו הקדוש ברוך הוא ונתנו תחת כסא הכבוד שלו, הדיא הוא דכתיב (נחום א, ג): ה' בסופה ובשערה דרכו וענן אבק רגליו**.

נשאלת השאלה – מה טמון בתוך המאבק הזה, שהכל נגזר ממנו?!

אם אלה הדברים, בואו ניגש ליסוד נפלא שמביא הספר **תורת חיים**, לר' אברהם חיים שור:

אומר המדרש {בראשית רבה, פרשה טז, אות ד} – **אמר רבי חנינא כל מי שהוא אומר שהקדוש ברוך הוא ויתן הוא יתתרון בני מעוה, אלא מארץ אפיה וגבי דיליה** – באיזה ענין מדובר? **זַעְקָה אַחַת הַזַּעֲקָה יַעֲקֹב לַעֲשׂוֹ, דְּכָתִיב: כְּשָׁמַע עֲשׂוֹ אֶת דְּבַרֵּי אָבִיו וַיִּזְעַק זַעְקָה, וְהִכָּן נִפְרַע לוֹ? בְּשׁוֹשׁן הַבִּירָה** אצל מרדכי, שְׁנָאֵמַר כאשר שמע מרדכי על גזירת המן (אסתר ד, א): **וַיִּזְעַק זַעְקָה גְדוֹלָה וּמְרָה עַד מָאֵד**.

אם כן יוצא, שמרדכי היהודי שילם את המחיר על כך שיעקב לקח את הברכות מעשו.

⁸ 'ברוך שאמר': כדי שיתקיים בבניו {אסתר ד, יד} **רוח והצללה יעמוד ליהודים ממקום אחר**.

⁹ 'ברוך שאמר': ג' פעמים נאמר 'לילה' בפרשה שלנו. אמרה אסתר: "ריבוננו של עולם, אני מבקשת שיצומו לילה ויום, כנגד אותם ג' לילות שכיון אליהם יעקב כדי להציל את עם ישראל מגזירת המן".

¹⁰ 'ברוך שאמר': מדוע דוקא מרדכי משלם את המחיר? יעקב אבינו פגע בעשו, אז יש לו בנים – ראובן, שמעון, לוי, יהודה, ישכר, זבולון ... שהם ישלמו את המחיר! למה מחכה הקב"ה כ"כ הרבה זמן עד שהוא נפרע מיעקב – ועוד ממי? דוקא ממרדכי!

ישראל, שנאמר {מז, כט} **וַיִּקְרְבוּ יָמֵי יִשְׂרָאֵל לְמוֹת וַיִּקְרָא לְבָנוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ אִם נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ שִׂים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי וְעָשִׂיתָ עִמָּדִי חֶסֶד וָאֶמֶת אֵל נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם.**

אומר האבן עזרא - שים נא ידך תחת ירכי. יש אומר רמז למילה. ואילו היה כן היה נשבע בברית המילה ולא בשם. והקרוב אלי שהיה משפט בימים ההם לשום אדם ידו תחת ירך מי שהוא ברשותו והטעם אם אתה ברשותי שים נא ידך תחת ירכי. והאדון יושב והירך על היד כטעם הנה ידי תחת רשותך לעשות רצונך. וזה המשפט עדיין בארץ הודו.

ולכך בא המלאך לקעקע ירכי של יעקב, כאלו הוא בא לבטל את השבועה ולערער על הבכורה והברכה, דהא בהא תליא¹¹

נאמר בתורה {בראשית כז, לג} **וַיִּחַד יַצְחָק חֲרָדָה גְדֹלָה עַד מָאֵד וגו', אמר יצחק: "הייתכן שברכתי את הקטן לפני הגדול – הרי אסור לעשות את זה - לבכור מגיעה הברכה קודם?!", הגיע עשו מן השדה ואומר {כז, לו} **וַיַּעֲקְבֵנִי זֶה פְעָמִים אֶת בְּכֹרְתִי לָקַח וְהִנֵּה עֵתָה לָקַח בְּרֹכְתִי** – שמע זאת יצחק – שמח ואמר: "גם ברוך יהיה!"**

אם אלה הדברים, נוכל להתקדם:

נאמר במגילת אסתר: {ה, ט} **וְכִרְאוֹת הָמָן אֶת מֶרְדֳּכִי בִשְׁעַר הַמֶּלֶךְ וְלֹא קָם וְלֹא זָע מִמֶּנּוּ וַיִּמְלֵא הָמָן עַל מֶרְדֳּכִי חֲמָה –** מילוני אנשים רואים את המן מעבר לכביש ומשתחוים – רק אחד לא משתחוה – מרדכי!

נשאלת השאלה – מדוע מרדכי לא משתחוה ?

אומר התרגום יונתן בן עוזיאל – פשט ית רגליה ימינה ואחוי ליה שטר זבינתא דאזדבן ליה בטולמא דלחם דמכתבא באסטרקליליה כל קבל ארכובתיה וכו'¹².

מקור הדברים מובא ב'תרגום שני' - מביא אותו הילקוט מעם **לועז {מגילת אסתר} :**

ועוד טעם למה זילזל בהמן, לפי שהיה המן עבדו של מרדכי שנמכר לו וכך היה המעשה: בשנת ג' אלפים שצ"ג ליצירה מרדכי במלך בני הודו, והמלך אחשורוש שלח י"ב אלף חיילים לשם להכניע את המורדים, ובראש כל הצבא הזה העמיד ב'

¹¹ **'ברוך שאמר':** בא שרו של עשו, ודורש מיעקב לחזור בו ממכירת הבכורה – איך הוא רומז לו את זה? נותן לו מכה במקום השבועה שנשבע עשו – תחת הירך – אותו מקום שהניח עשו את ידו, כאשר נשבע ליעקב שהוא מוכר לו את הבכורה! אם כן, מה רצה שרו של עשו?! הוא רצה לקנות בחזרה את הבכורה, ואם הוא קונה את הבכורה, ממילא הוא קונה גם את הברכות – למה?

¹² תרגום: מרדכי פשט את רגלו הימנית והראה לו שטר מכירה, שהמן נמכר למרדכי עבור כיכרות של לחם.

שרי צבא, מרדכי והמן. והם חילקו ביניהם המחנות. שכל אחד פקד על ששת אלפים איש, והמלך נתן להם צידה וכסף וחלקו ביניהם הצידה והכסף לשני חלקים: מחצית למרדכי בשביל צרכי חילו, ומחצית להמן בשביל צרכי חילו. והיה בצידה הזה מספיק לשלש שנים. והלכו מרדכי והמן וערכו מצור על העיר, שהיה מרדכי וחילו בצד מזרח של העיר, והמן וחילו בצד מערב. והמן ביזבז כל הכסף והצידה עד שכלה הכל לסוף שנה. אבל מרדכי לא ביזבז בלי חשבון, אלא כדי ההכרח בצימצום, וכשכלתה שנה וראה המן שהמלחמה תימשך זמן רב ולא נשאר לו צידה ומזון בשביל חילותיו, הלך אל מרדכי ואמר לו: דע שכל אותו צידה וממון שנתן לי המלך לג' שנים בזבזתי ולא נשאר בידי כלום, ועכשיו אין לי מה לאכול וכולנו נמות ברעב, ואין אנו יכולים לכבוש את העיר. אמר לו מרדכי: הרי ידעת שהמלך שלח לנו צידה וממון בצמצום לשלש שנים וחלקם בינינו, ולא היית צריך לפרנס אפילו חייל אחד מחילותי. ועכשיו אתה בזבזת הכל, ואילו אני הוצאתי רק שליש ונשארו בידי שני שלישים לצורך השנתיים הבאות ואתה בזבזת הכל בשנה אחת, ואיזו עצה אתה מחפש? אמר לו המן: אם אתה מסכים הלווה לי בריבית ואני אחזיר לך פי שנים. אמר לו מרדכי: אין אני יכול לעשות כן מב' סיבות. האחת, אם אתן לך מצידתי, כיצד אפרנס את חילותי במשך שנתיים. והסיבה השניה, כיון שאני מבניו של יעקב ואתה מבניו של עשו, הרי אנו אחים, ונאמר בתורה: "לא תשיך לאחריך נשך כסף נשך אוכל". וכשבאה שעת האכילה ביקשו חילותיו של המן אוכל מהמן ולא היה בידו, וביקשו להורגו. שהביא אותם במקום ציה זה להמיתם ברעב. מיהר המן ובא אצל מרדכי ואמר לו: מבקש אני ממך להלוות לי ברבית מרובה. אתן לך פי עשר. אמר לו מרדכי: כבר אמרתי לך שאסור לנו ליקח נשך ומרבית. אבל אם אתה מסכים למכור עצמך לי לעבד, שתעבוד אותי תמיד יום אחד בשבוע אפרנס אותך ואתן צידה לכל חילך. ראה המן שאין לו תקנה אחרת, אמר למרדכי: יהי כדברך. חיפשו נייר לכתוב בו שטר המכירה ולא מצאו, כיון שלא היה במקום ישוב, לקח מרדכי לוח נחושת הנקרא "לאמינה" (מגן) שנותנים ברגלים בזמן הקרב, וכתב בו שטר המכירה בזה הלשון: אני המן בן המדתא מזרע אגג מודה ששלח אותי המלך לכבוש עיר היהודים ומינה אותי על ששת אלפים חיילים, ונתן לי המלך אחשורוש צידה וממון לפרנס חילותי במשך שלש שנים. וכך עשה המלך למרדכי היהודי בנו של שמעי משבט בנימין שמינה אותו על ששת אלפים איש, ואני בזבזתי הכסף בשנה אחת ולא נשאר בידי כלום לפרנס בו את חילות המלך. וביקשתי ממנו להלוות לי ברבית, ואמר, כי עון יש בדבר להלוות לי ברבית כיון שעשו ויעקב אחים היו, ולא היתה לי ברירה אלא למכור עצמי לעבד ברצוני הטוב, כיון שראיתי בו טובה מרובה. ועכשיו אין לי רשות בעצמי או להימנע מלהיות עבדו של מרדכי תמיד. ואין לי רשות להתכחש לזה ולומר

אומרת התורה: {לג, א} וַיֵּשָׂא יַעֲקֹב עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה עֹשׂוֹ בָּא וְעָמָו אֲרַבֵּעַ מֵאוֹת אִישׁ וַיַּחֲזֵק אֶת הַיְלָדִים עַל לֵאָה וְעַל רָחֵל וְעַל שְׁתֵּי הַשְּׁפָחוֹת: {ב} וַיֵּשֶׂם אֶת הַשְּׁפָחוֹת וְאֶת יִלְדֵיהֶן רֹאשֶׁנָּה וְאֶת לֵאָה וַיְלִידָהּ אַחֲרָיִים וְאֶת רָחֵל וְאֶת יוֹסֵף אַחֲרָיִים: {ג} וְהוּא עָבַר לַפְּנִיָּהֶם וַיִּשְׁתַּחוּ אֶרְצָה שִׁבְעַת פְּעָמִים עַד גִּשְׁתּוֹ עַד אַחִיו.

שואל הזוהר הקדוש {וישלח קע"א ע"ב} - וְהוּא עָבַר לַפְּנִיָּהֶם וַיִּשְׁתַּחוּ אֶרְצָה שִׁבְעַת פְּעָמִים עַד גִּשְׁתּוֹ עַד אַחִיו. רבי אלעזר פתח ואמר, (שמות לד) כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אֲחֵר כִּי ה' קָנָא שְׁמוֹ. וְכִי יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בָחִיר הָאֲבוֹת, שֶׁנִּבְחַר חֵלֶק שָׁלֵם לְקָדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְהוּא הִתְקַרֵּב אֵלָיו יוֹתֵר, אִךְ הַשְׁתַּחֲוֶה לְאוֹתוֹ עֹשׂוֹ הָרָשָׁע שֶׁהוּא בָּצַד שֶׁל אֵל אֲחֵר, וּמִי שֶׁסּוֹגֵד לוֹ - סוֹגֵד לְאֵל אֲחֵר?

ואומר - כָּרַע וְהִשְׁתַּחֲוֶה שִׁבְעַת פְּעָמִים עַד גִּשְׁתּוֹ עַד אַחִיו, וְלֹא כְתוּב וַיִּשְׁתַּחוּ לְעֹשׂוֹ. אֵלָּא כִּיּוֹן שָׂרָה שֶׁהָיָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹלֵךְ עִמּוֹ, אִזּוֹ הַשְׁתַּחֲוֶה כְּנֶגְדּוֹ, כְּדִי שֶׁלֹּא לִתֵּת כְּבוֹד לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְאַחֵר פָּרֵט לוֹ, וְהַכֵּל הוּא כְּרֹאֵי. אֲשֶׁר הַצַּדִּיקִים שֶׁכָּל מַעֲשֵׂיהֶם שְׁעוֹשִׂים בְּשִׁבְלֵי כְבוֹד רַבּוֹנָם הוּא, וְכִדִּי שֶׁלֹּא יִסְטוּ יְמִינָהּ וְשִׁמְאָלָהּ.

אם כן יוצא, שיעקב השתחוה לשכינה ז' פעמים ולא ח"ו לעשו הרשע. אבל מה לעשות שעם יעקב היו נשוי וילדיו - הם לא ידעו שהוא משתחוה לשכינה, אלא חשבו שהוא משתחוה לעשו הרשע - לכן גם הם השתחוו בפניו!

אם כן, היה כאן חטא שנקרא בפי חז"ל - 'מראית עין', שהיה צריך לבוא לידי תיקון - איך?

אומר החיד"א {מדבר קדמות מערכת מ, כה} - מרדכי הוא גלגול יעקב והמן הוא גלגול עשו, ומאחר שפגם יעקב על שהשתחוה לעשו ז' פעמים לכן בא עתה מרדכי ולא רצה להשתחוות להמן¹³ - שהוא עשו, כדי לתקן על מה שקלקל יעקב, וזה היה סיבה למרדכי להכניס כל ישראל בסכנה גדולה כזו... ולכאורה היה קשה מדברי הזוהר הקדוש פ' וישלח דף קע"א ע"ב דקאמר דהשכינה עברה לפניו והשתחוה לשכינה, ואפשר ליישב כמ"ש מהר"א גאלנטי, דהשבתים לא ידעו שהשכינה עברה לפנייהם [וסברו דיעקב אע"ה השתחוה לעשו ח"ו] ולכן גם הם השתחוו לעשו. ויען שהקב"ה מדקדק וכו', לכן נחשב ליעקב כאלו השתחוה לעשו. ומהקדמה זו בענייני ביארת"י הקדש כמה מאמרים וענינים בקונט' 'כסא דוד', דרוש ב' בס"ד ע"ש באורך וגרגיר קטן אכתוב פה כי רז"ל אמרו שתמנע ציוותה לעמלק שינקום נקמתה שלא רצה יעקב לישא אותה, ולכן עמלק נלחם

שאינני עבדו של מרדכי, ואין לי רשות לסרב בשום פעם לשרת אותו יום אחד בשבוע כל ימי חיי וחי בני ובני בני עד סוף כל הדורות. וגם אין לי רשות לשמור לו טינא ולטעון שמכירתי היתה שלא ברצוני, או לומר שהוא הטעה אותי ושיקר לי כמו שטען עשו זקני ליעקב במכירת הבכורה, שמכר עשו הבכורה ליעקב וביקש אח"כ להתחרט. אלא אני מתחייב מעכשיו למלא כל החובות. ואם אבטל התנאים או אחד מהם ייחרב ביתו של המן ועץ התליה יהיה מוכן לו. ואני המן בן המדתא מזרע אגג קבלתי על עצמי להיות עבד למרדכי היהודי בכל לבי. והמן אישר ההסכם, ומרדכי פרנס אותו ואת חילו.

וכיון שהיה המן עבדו של מרדכי, לא היה נאה לו כלל לכרוע להמן, שהרי כיצד יכרע אדון לעבדו, ויאמר אח"כ שקרע מרדכי שטר העבדות והוציאו לחירות. ומרדכי, היה מראה לו רגלו ובו כתוב השטר הזה ומראה לו שהוא עבדו. והמן הכין עצמו לתליה, שהרי הוא עצמו כתב שאם יתכחש למכירתו ייתלה. ולכן לא חשש מרדכי כלום, שהיה בטוח שהמן ייתלה.

נשאלת השאלה - מדוע קשר מרדכי את שטר המכירה דוקא על רגל ימין - שישים אותו בחליפה?!

אומר התורת חיים - ולפי מה שפירש' נראה, משום דהמן נתקנא במרדכי על דבר הבכורה והברכה שלקח יעקב מעשו ... ואולי מרדכי ניצוץ ובן גילו דיעקב הוה...

והמן נמי נראה דבן גילו דעשו הרשע הוה, והיינו דאיתא במדרש רבה {אסתר ז, י}: ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו [אסתר ג, ו], בזוי בן בזוי, להלן כתיב {כה, לד} ויבז עשו את הבכורה וכאן כתיב ויבז בעיניו.

וכי היכי דיעקב קנה מעשו את הבכורה, דהיינו השררה בלחם ונזיד, ככה מרדכי נמי, שקנה את המן לעבדא בטולמא דלחם.

ולהכי קשר מרדכי את שטר המכירה על ירכו, מקום השבועה אשר נשבע לו עשו ליעקב על מכירת הבכורה, וכאשר זחה דעתו של המן על מרדכי פשט את ירכו בשטר מכירתו אשר עליו להראות לו שגם הוא, גם אבותיו וכל אומתו כולם המה עבדיו מימים קדמונים ע"י הבכורה שקנה יעקב מעשו נשבע לו בשימת יד תחת ירכו, ולהכי קשרו על ירך ימינו, דנראה לומר כי גם עשו שם ידו תחת ירך ימינו של יעקב בשבועתו, שהרי המלאך לא נגע בכף ירכו של יעקב אלא כדי לבטל השבועה כדפירשתי, והמלאך בכף ירך ימינו נגע, כדאמר לעיל [חולין צא].

אם אלה הם פני הדברים, נוכל לגשת כעת ליסוד נוסף:

החיד"א בספרו מדבר קדמות, מביא דבר נפלא שהזוהר הקדוש עומד עליו כאן בפרשה:

¹³ שנאמר {אסתר ג, ב} וְכָל עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ כְּרָעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים לְהֶמֶן כִּי כֵן צִוָּה לוֹ הַמֶּלֶךְ וּמֶרְדֳּכִי לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה.

תחילה וזה אמר אני איהרג תחילה, מה נעשה? הפילו גורלות ביניהם. הפילו גורל, ונפל הגורל על רבן שמעון בן גמליאל. מיד צוה הקיסר לחתוך את ראשו תחילה וחתכוהו, ונפל ראשו ליד רבי ישמעאל, ונטל רבי ישמעאל כהן גדול את ראשו בין ירכיו וצוח עליו במר נפש ואמר: אייה תורה ואייה שכרה! הלשון שהיתה מבארת התורה בשבעים לשונות, איך עתה לוחכת את העפר?! והיה מתאונן ובוכה על רבן שמעון בן גמליאל, אמר לו הקיסר: מה זה ועל מה זה זקן שאתה בוכה על חבריך? היה לך לבכות על עצמך. אמר לו רבי ישמעאל: איני בוכה על עצמי, כיון שחברי גדול ממני בתורה ובחכמה, ועל שקידמני בישיבה של מעלה אני בוכה.

עוד רבי ישמעאל מדבר מתאונן ובוכה ומקונן, השקיפה בתו של הקיסר מבעד החלון וראתה את יופיו של רבי ישמעאל כהן גדול ונכרמו רחמיה עליו. ושלחה לאביה, ליתן לה שאלה ובקשה אחת, ושלח לה הקיסר: בתי, כל אשר תאמרי אעשה, חוץ מרבי ישמעאל וחביריו. שלחה לו: אבקש ממך להחיות את נפשו, שלח לה כבר נשבעתי, שלחה לו אבקשך אם כן, שתצוה להפשיט את עור פניו כדי להסתכל בו במקום מראה, מיד צוה לה הפשיט את עור פניו, וכיון שהגיע למקום תפילין צעק צעקה גדולה ומרה, ונזדעזעה שמים וארץ. צעק פעם שניה ונזדעזע כסא הכבוד. אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: צדיק כזה שהראית לו כל גנזי העולם עליונים ורזי תחתונים, יהרג במיתה משונה מן הרשע הזה? זו תורה וזו שכרה? אמר להם: הניחו לו שתעמוד זכותו לדורות שלאחריו. אמר הקב"ה: מה אעשה לבני, גזירה היא ואין מי שיפר אותה. יצאה בת קול ואמרה: אם אשמע קול אחר, אהפוך את כל העולם לתוהו ובהו. וכששמע רבי ישמעאל כך, שתק. אמר לו הקיסר: עד עתה לא בכית ולא צעקת, ועתה אתה צועק? אמר לו: לא על נשמתי אני צועק, אלא על מצות תפילין שלוקחים ממני. אמר לו הקיסר: עדיין אתה בוטח באלוהיך? אמר לו {איוב יג, טו} הן יקטלני לו איחל כלומר, גם אם יקטלני, בכל זאת איני נפרד מהקב"ה, אלא אמשך ואקוה אליו. מיד יצאה נשמתו של רבי ישמעאל.

אם כן, לוקחים את קרקפלו של ישמעאל כהן גדול, ומניחים על אדם צולע – כי הוא המייצג את יעקב אבינו שהיה צולע מאותה המכה שנתן לו שרו של עשו בכף הירך, ואומרים: "אחווה דמרנא זייפנא" – אחיו של אבינו הוא רמאי! אבל הם מודים: "רק כרגע אנו על ישראל" – למה??

כי {כז, מ} כַּאֲשֶׁר תִּרְדִּי וּפְרָקֶתְ עָלֶיךָ מַעַל צִוְּאָרְךָ – כאשר יתהפך הגלגל ועם ישראל ישארו דבוקים בקב"ה – {לב, לב} וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ – כאשר תבוא הגאולה השלימה ויהפוך הקב"ה את הגלגל – "ווי לדין כד יקום דין" – אוי ואבוי מה

בישראל ואפשר דגם המן הרשע עודנו מחזיק לנקום נקם תמנע, וכן המן גי' לוס"ן שהוא אחי תמנע, ויען יעקב אע"ה לא נשא אותה לשם שמים, כדי שתהיה מיטתו שלימה. לכן יעקב אע"ה הגינה זכותו להינצל מהמן ע"י מרדכי, שהוא גלגול יעקב אע"ה...

כעת מובן, מדוע היה צריך לשלם מרדכי על דמעותיו של עשו הרשע, שצעק צעקה גדולה ומרה:

שאלנו – מדוע דוקא מרדכי?!

פשוט מאוד, כי מרדכי הוא ניצוץ נשמתו של יעקב אבינו – אתה גרמת לו לבכות? אתה תשלם את המחיר! הקב"ה מאריך אף, אבל לא מוחל – אין דבר כזה שתצער את השני, ולא תבוא לידי חשבון!

לכן, היה צריך יעקב אבינו לחזור לעולם בתור מרדכי היהודי, ולשלם את המחיר על אותה צעקה גדולה ומרה – זהו התשלום במידה כנגד מידה!

אם ככה, נוכל להבין יסוד נפלא:

כל הויכוח שיש לנו עד היום עם אומות העולם, הוא על האם אותה מכירת הבכורה עדיין קיימת או לא.

אומר התורה חיים – ונראה דהיינו דאיתא בפ"ק דעבודת כוכבים [יא]: אחת לשבעים שנה מרכיבין אדם שלם על חিגר. כלומר, בא להראות שאין ממש בבכורתו של יעקב, שלא הסכים המלאך על ידו, דלכך נגע בכף ירכיו ועשאו חיגר לבטל השבועה.

לכן לאחר כ"כ הרבה שנים, עדיין טוענים אומות העולם שהברכה שקיבל יעקב אבינו לא הגיעה לו – שקיבל אותה במרמה ובזייפנות!

שאלנו – מדוע הם שמים דוקא את קרקפלו של ר' ישמעאל כהן גדול?!

מספר המדרש {מדרש עשרה הרוגי מלכות} - אמרו עליו על רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול, שהיה אחד משבעה אנשים יפים שהיו בעולם, ואלו הן: אדם הראשון, יעקב, יוסף, שאול, אבשלום, רבי אבהו ורבי ישמעאל¹⁴...

נכנס הקיסר וכל גדולי רומי אחריו. אמר להם מי יהרג תחילה? ענה רבי שמעון בן גמליאל: אני נביא בן נשיא מזרעו של דוד מלך ישראל עליו השלום. לכן אני איהרג תחילה. ענה רבי ישמעאל כהן גדול ואמר: אני כהן גדול בן כהן גדול מזרעו של אהרן הכהן, אני איהרג תחילה ואל אראה במיתת חברי. אמר הקיסר זה אומר אני איהרג

¹⁴ שכל אחד מהם, ינק מיופיו של הקודם לו – ר' ישמעאל מר' אבהו, ר' אבהו מאבשלום וכו'.

שיהיה לאומות העולם – יהיו אומללים ממה שיעשו להם עם ישראל!

עפ"י הדברים האלה, אומר התורה חיים יסוד נפלא :

דלכך בשעה שיצאו ישראל ממצרים בא עמלק להילחם עמם ולא שום עובדי כוכבים, כי נפל עליהם פחד. לפי שבשעה שיצאו ישראל ממצרים, חתם הקב"ה על מכירת הבכורה שלקח יעקב מעשו, דלכך קראם אז בני בכורי ישראל {שמות ד, כב}, כדאיתא במדרש {שמ"ר טו, כז}. והענין הוא כי ישראל ראשית אונן של הקב"ה הן, שבשעה שבא להראות את כח מעשיו לבראת את העולם העלה את ישראל בראשית מחשבתו וע"י כן ברא העולם ומלואו, כמ"ש {ב"ר א, ו}: בראשית ברא אלקים, בשביל ישראל שנקראו ראשית תבואתו {ירמיה ב, ג}. והכי איתא בהדיא בתרגום שיר השירים, גבי אחזו לנו שועלים {ב, טו}, דעמלק לא בא להילחם אלא בשביל הבכורה והברכה, ז"ל: בתר דעברו ית ימא אתא עליהון עמלק רשיעא די נטר להון דבבו על עיסק בכרותא ובוכתא די שקל יעקב אבונא מן עשו¹⁵.

ובהכי ניחא מה שאמר משה ליהושע צא והילחם בעמלק {שמות יז, ט}, ולא יצא הוא עצמו, לפי שאמר משה בלבו: הריני מעמיד נגדו להילחם מי שירש בכורתו של יעקב אשר לקח מיד עשו, כדי שיגן עליו זכותו של יעקב בעל הבכורה. לפי שהבכורה אשר לקח יעקב מעשו נתנה ליוסף בנו, שנאמר {בראשית מח, כב} ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמורי, ויהושע זכה לבכורתו של יוסף, שנאמר {דברים לג, יז} בכור שורו הדר לו, ופירש רש"י ז"ל: מלך היוצא ממנו והוא יהושע¹⁶, שורו – שכחו קשה כשור לכבוש כמה מלכים. הרי יהושע נקרא בכורו של יוסף. וכיון שהבכורה באה ליעקב מן הדין והקב"ה הסכים על ידו, לכך נצחו יהושע לעמלק.

יוצא עפ"י הדברים שאמרנו, שכל המלחמה שהיתה בין יעקב אבינו לעשו, נסובה סביב דבר אחד – מי הוא הבכור. שרו של עשו ניסה לערער על כך, והצליח לתת מכה ליעקב אבינו בכף הירך – לאמור: "אנחנו הבכורים ולא אתם!"

לבסוף, לא הצליח שרו של עשו והכניע את יעקב. אמנם הוא הצליח לתת לו מכה בכף הירך ולגרורו לו לצלוע, אבל בעלות השחר הוא נתרפא, שנאמר {לב, לב} וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ.

¹⁵ פירוש: כשעברו ישראל את ים סוף הגיע עמלק, כדי לערער על הבכורה שקנה יעקב מעשו. בטענה כי הבכורה מגיעה להם.

¹⁶ שכן יהושע יצא משבט אפרים, ששייך ליוסף. בתחילה, היתה הבכורה אצל ראובן, אבל כיון שראובן בלבל יצואי אביו, העביר יעקב את הבכורה ממנו ליוסף. לכן כל הברכות שקיבל יעקב אבינו מיצחק – עברו ליוסף. ויוסף העבירם לאפרים שיצא להילחם בעמלק!

עד כאן לגבי המכה ברגל הימנית של יעקב אבינו, הנקראת 'נצח'. בנוסף, אומרים חז"ל, הוא קיבל מכה גם ברגל השמאלית הנקראת 'הוד' – לא רק פורים יש כאן [נצח] אלא גם חנוכה [הוד] – נפתח את הנושא כדי שנשאיר טעם לקראת השיעור הבא: ☺

אומרת התורה: {לב, כה} וַיִּתֵּר יַעֲקֹב לְבָדּוֹ וגו'.

אומר רש"י - ויותר יעקב. שכח פכים קטנים וחזר עליהם.

אומר השפתי כהן [מגורי האר"י הקדוש] - ויותר יעקב לבדו. אז"ל: אל תקרי לבדו אלא לכדו, מאין בא לו זה הכד? כשיעקב שם האבנים מראשותיו והשכים בבקר ומצאן אבן אחת ונתבצר לו כד של שמן ויצק על ראשה וחזר הכד ונתמלא, אז ידע יעקב שהוא מזומן לברכה ואמר אין זה ראוי להניחו כאן, והוא השמן שנמשחו ממנו המשכן וכל כליו והמזבח ואהרן ובניו והמלכים ועדיין כולו קיים, כמו שאמרו חז"ל: זה לי לדורותיכם, והוא כד השמן של הצרפית שאמר לה אליהו כד השמן לא תכלה, והוא אסוך שמן של אשת עובדיה הנביא, כשראה יעקב שכל כך נסים עתיד להיות בו, סיכן עצמו והביאו, כן מצאתי.

אם כן, בא שרו של עשו וניסה למנוע ממנו מלקחת את אותם פכים קטנים – אותם קטנים, הם החנוכה.

אם אלה הדברים, נאמר רק עוד יסוד אחד:

כותב הזוהר הקדוש, שהפגיעה ברגליו של יעקב אבינו, היתה פגיעה ב"תמכין דאורייתא" – תומכי התורה.

אומר החפץ חיים {פרשת וישלח} - ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב. ובזה"ק בכף ירכו אלו תמכין דאורייתא. והבאור בזה, כי שרו של עשו התאבק עם יעקב אבינו בענין הברכות, בשביל מה שייכות הברכות ליעקב יותר מלעשו, הלא אח עשו ליעקב. ויעקב טען, שהברכות שייכות לו, בשביל שבניו עתידים לקבל את התורה וילמדוהו. ושרו של עשו לא הי' יכול להכחישו בזה, וזהו וירא כי לא יכול לו, אבל לבסוף טען שרו של עשו, כי יבוא זמן בסוף הגלות, היינו קודם עלות השחר, שההמון עם יתעצל מלהחזיק ביד הת"ח הלומדים, וממילא יבטלו הת"ח מלמוד התורה, וזה רמז על כף הירך, כמו הירך שמעמיד את הגוף, כן מחזיקי התורה מעמידים את הלומדים. וזהו שכתוב "ויגע בכף ירכו", אלו 'תמכין דאורייתא' וכאן כבר התגבר שרו של עשו להזיקו באותו מקום. כעדות הכתוב "ותקע כף ירך יעקב".

ומעשי אבות סימן לבנים. בכל דור ודור מתאבקים אתנו שונאינו לרפות ידי העמלים בתורה. ומכיון שרואים שהלומדים נלחמים בכל כחם, אזי מכין השונא את חציו כלפי "תמכין דאורייתא", אלו מחזיקי התורה ומשתדל להפריעם מלתמוך בידי עמלי תורה באיזה אופן שהוא, או שלוקחים

משיחותיו של הרה"ג הרב ברוך רוזנבלום שליט"א

במצב קשה יתרום יהודי 100 ש"ח ואילו עבור קניות לביתו יוציא 2500 ₪. מדוע? ההבדל נעוץ בעובדה כי כלפי בני ביתו - אשתו וילדיו - חש האדם שהאחריות למחייתם רובצת על כתפיו, ואילו הישיבה הרי איננה באחריותו האישית... זהו איפוא הפגם שנוצר בכלל ישראל מכח "ויגע בכף ירך יעקב" - אין אף אחד המרגיש שקיום התורה בישראל נמצא באחריותו האישית.

אותם הדברים, אמורים גם לגבי הוצאה עבור מצוות, לדוגמא - אדם צריך לקנות מזוזות לביתו. כמה עולה מזוזה מהודרת? 300 ₪ תפילין - 1000\$ - גם אם אין לך, אתה נותן ארבעה צ'קים וקונה! - דבר שהוא שלך, אתה מוצא עבורו את הכסף - כי זה שלך!

אמר משה רבינו {במדבר יא, יב} כִּאֲשֶׁר יִשָּׂא הָאָמֶן אֶת הַיֵּינֶק - אבא לא אומר לילדיו: "אין לי מה לתת לכם לאכול" - אם זה שלי, אני אדאג שיהיה להם אוכל!

היה יהודי שהתגורר בלונדון. איתו בבנין התגוררו עוד שתי משפחות חרדיות ועוד שכן גוי מבוגר - ששימש לגוי שבת במקרה הצורך ©

בשבת אחת, נסע היהודי לנופש שישי-שבת וגם הגוי נסע לסוף שבוע. חזרו במוצאי שבת - הדירה של הגוי כולה מרוקנת - לקחו את כל הבית, עקרו את הכספת - אפילו את השעון מעורר ©

לעומתו, השכן החרדי פותח את הדלת - הבית עומד על מקומו - לא נגעו בשום דבר!

שאל אותו הגוי: "איך יכל להיות שלא נגעו אצלך בשום דבר - אצלי עקרו אפילו את הכספת מהקיר?!"

הראה לו היהודי את המזוזה שעל פתח ביתו: "אתה רואה את זה? זה שד"י - שומר דלתות ישראל - המזוזה היא השמירה שלנו!"

"מה אתה אומר?! וכמה זה עולה ???", אמר לו הגוי.

"100 סטרלינג כל מזוזה"

"תעשה טובה, תקנה לי אחת לכניסה", ביקש הגוי.

הלך וקנה לו היהודי את המזוזה, וקבע לו אותה על פתח הבית.

לאחר שבועיים, ערב אחד, דפיקות בדלת אצל היהודי - בדלת - השכן הגוי:

"שלום עליכם!", אמר לו היהודי.

אומר לו הגוי: "תעשה טובה, בוא תוריד לי את המזוזה שלך מהמשקוף כמה שיותר מהר!!!"

מהם את כספם ע"י מסים וארנוניות, או שמטמטמים את לב המחזיקים וקול שוועת התורה ולומדי' אינו מגיע לאזנם, וכאן השונא מצליח, ועולה בידו להשפיע על המחזיקים לבל יתמכו בעמלי תורה ביד נדיבה. והשונא, הוא היצה"ר חושב, שמכיון שעלתה בידו לשבור מטה לַחֲמֵם של הלומדים, כבר יזניחו את למודם ויעזבו את הישיבות, אבל כאן גילתה לנו התורה, כי אע"פ שהמלאך הצליח, "ותקע כף ירך יעקב", אבל המלחמה עדיין נטושה. "בהאבקו עמו" - יעקב מתאבק בעצמו עם המלאך, אף אחרי שנצח את התומכים, וזה לנו לאות, כי התורה לא תמוש מדורות הבאים, למרות כל העיניים והגזרות, אדרבה יעקב יצא המנצח ועוד יעלה למדרגה יותר גבוהה אשר בשם "ישראל" יכונה.

כותב הרב פינקוס זצ"ל בספרו, רעיון מרגש מאוד:

כותב הרב פינקוס זצ"ל {שיחות רבי שמשון דוד פינקוס - חנוכה}
- מבואר, איפוא, כי גם לאחר המאבק בין יעקב לשרו של עשו, עם ישראל - בני יעקב - נותרו בשלימותם עד לקץ הימים.

היכן בכל אופן טמון חסרון או פגם כלשהו בעם ישראל? ברגליים! בהן הם סובלים מאיזושהי צליעה קלה. והדבר, כמובן, אומר דרשני.

והנה אמרו חז"ל {זהר שם}: "ויגע בכף ירכו - אליו אינו תמכין דאורייתא". הרגלים הם תומכי הגוף, ותומכי התורה הם "הרגלים" של התורה, של עם ישראל. ומאחר ונתבאר שהגוף בריא ורק הרגליים חולות, נמצינו למדים לכאורה שבית המדרש מתנהל כדבעי אלא שישנה בעיה עם המשכורת... זהו דבר הפלא ופלא. וכי הבעיה של כלל ישראל נעוצה בתומכי התורה [ובהם בלבד]?! אדרבה, לפום ריהטא המציאות נראית ממש הפוכה: הרי בדורנו אנשים תורמים הון עתק להחזקת תורה¹⁷. אנשים בונים ישיבות ובתי מדרשות, ואף תומכים ב"כוללים". היכן, איפוא, ניכרת הפגיעה ב"תמכין דאורייתא"?

אלא שהמושג 'תומכי תורה' פירושו הבסיס והיסוד עליו עומדת התורה. או בלשון אחר, אדם שהתורה 'יושבת' עליו, על לבו. אכן, ישנם בדורנו יהודים צדיקים ובעלי חסד גדולים התורמים כסף רב לעולם התורה, אך נדמה שרק מתי מעט מתוכם חשים אחריות לקיום התורה. והראיה, עבור ישיבה

¹⁷ 'ברוך שאמר': זכיתי להכיר יהודי שנפטר לפני מס' שנים - הרב זאב וולפסון זצ"ל - יהודי שהיה תורם 40 מיליון דולר לשנה, למוסדות תורה וחסד בארץ ישראל! הוא היה מגיע לארץ, ומחפש איפה אפשר לתרום!

ישנם יהודים בארה"ב שאני מכיר, שמחזיקים ישיבות לפי מס' התלמידים בכל ישיבה - לא משנה חסיד, ליטאי וכו' - שולחים להם את מס' התלמידים - הם בודקים ושולחים צ'ק!

משיחותיו של הרה"ג הרב ברוך רוזנבלום שליט"א

"למה, מה קרה – שוב פרצו לך ???"

"לא פרצו ... אבל כל חמש דקות, דופקים לי בדלת לבקש צדקה !!!" ☺

אם כן, אנחנו ניתן \$1000 לתפילין ו- 100 סטרלינג למזוזה וכו' – כי זה שלנו ! אבל אם באים לבקש תרומות לשיבה, אתה אומר: "שיבה ? זה לא שלי ..."

אומר הרב פינקוס – זה נקרא פגיעה ב'תמכין דאורייתא' !!!
כמו שאתה מפריש כסף לצרכי המשפחה והוצאות הבית,
ככה אתה צריך להפריש גם לשיבות וללומדי התורה !!! אם
אתה לא מרגיש שהשיבה היא התפילין שלך, שהשיבה היא
המזוזה שלך – זו הפגיעה שיש לנו !
אומרים לנו חז"ל, שאותו ה'צליעה' של יעקב, תימשך עד
ביאת המשיח.

אם כל אחד ואחד מאיתנו ירגיש שהשיבות הם חלק ממנו, שהשיבות הם חלק מהתקציב החודשי שלו – נזכה לביאת גואל צדק ולגאולה השלימה במהרה בימינו ואמן !!!

פרשת וישלח – החמור הגדול משכם – שנת תשע"ו.

אומרת התורה: {לג, יח} וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שָׁכֶם אֲשֶׁר בְּאַרְץ כְּנָעַן בְּבֹאוֹ מִפָּדֵן אֲרָם וַיַּחֲנוּ אֶת פְּנֵי הָעִיר: {יט} וַיִּקְּנוּ אֶת חֲלֶקֶת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נָטָה שָׁם אָהֱלוֹ מִיַּד בְּנֵי חֲמוֹר אֲבִי שָׁכֶם בְּמֵאָה קֶשִׁיטָה: {כ} וַיָּצַב שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל.

אומר רש"י - ויקרא לו אל אלהי ישראל. לא שהמזבח קרוי אלהי ישראל, אלא על שם שהיה הקדוש ברוך הוא עמו והצילו קרא שם המזבח על שם הנס, להיות שבחו של מקום נזכר בקריאת השם, כלומר מי שהוא אל הוא הקדוש ברוך הוא הוא לאלהים לי ששמי ישראל, וכן מצינו במשה (שמות יז טו) ויקרא שמו ה' נסי, לא שהמזבח קרוי ה', אלא על שם הנס קרא שם המזבח, להזכיר שבחו של הקדוש ברוך הוא, ה' הוא נסי. ורבותינו דרשוהו שהקדוש ברוך הוא קראו ליעקב אל. ודברי תורה (ירמיה כג כט) כפטיש יפצץ סלע, מתחלקים לכמה טעמים, ואני לישב פשוטו ושמועו של מקרא באתי.

מיד לאחר מכן, עוסקת התורה במעשה דינה:

{לד, א} וַתֵּצֵא דִּינָה בַת לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב לְרָאוּת בְּבָנוֹת הָאָרֶץ: {ב} וַיֵּרָא אֹתָהּ שָׁכֶם בֶּן חֲמוֹר הַחִוִּי נָשִׂיא הָאָרֶץ וַיִּקַּח אֹתָהּ וַיִּשְׁכַּב אִתָּהּ וַיַּעֲנֶה.

אומרת הגמרא {מסכת סנהדרין קב, א} - תנא משום ר' יוסי מקום מזומן לפורענות בשכם עינו את דינה בשכם מכרו אחיו את יוסף בשכם נחלקה מלכות בית דוד.

אומר הפרקי דרבי אליעזר {פרק לז} - כְּאִשְׁרֵי יְנוֹס אִישׁ מִפְּנֵי הָאֵרִי וּפְגָעוּ הַדָּב וגו' {עמוס ה, יט}. הארי זה לבן, שרדף אחרי יעקב לחטוף את נפשו. הדב, זה עשו, שעמד על הדרך כדב שכול בא להמית אם על בנים. והארי יש לו בשת פנים. עמד יעקב והיה מתפלל לפני הקב"ה, ואמר ריבונו של עולם, לא כך אמרת לי שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך {בראשית לא, ג}, והרי עשו אחי עתה בא להרגני ואינו מתירא ממך, ואני מתירא ממנו...

ממשיך הפרקי דרבי אליעזר {פרק לח} - כתיב {עמוס ה, יט} וְכָאֵל הַבַּיִת וְסִמְךָ יָדוֹ עַל הַקִּיר וְנָשְׁכוּ הַנָּחֹשׁ. וכשבא יעקב לביתו בארץ אחוזתו שבארץ כנען נשכו הנחש. ואיזה נחש? זה שכם בן חמור, שהיתה בתו של יעקב יושבת אהלים ולא היתה יוצאת החוצה.

נשאלת השאלה – מדוע נקרא שכם בן חמור בשם נחש?

כותב הרד"ל – נשכו הנחש כו' בן חמור החוי. ולשון חוי דרש חויא נחש, וכן הוא בקהלת רבה פ"י פ"ח שכם בן חמור החוי שנקרא נחש {ע"ש במתנות כהונה} ונשך אותה.

פרשת השבוע שנקרא בע"ה בשבת זו, פרשת וישלח. עוסקת הפרשה, במפגש שבין יעקב לעשו לאחר 34 שנים שלא ראו זה את זה. בשנים עברו, עסקנו במפגש הזה רבות, והיום הייתי רוצה לעסוק בנושא אחד שקשור לפרשה, והוא המקום שנקרא 'שכם'.

אומרת התורה {לג, יט} וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שָׁכֶם אֲשֶׁר בְּאַרְץ כְּנָעַן בְּבֹאוֹ מִפָּדֵן אֲרָם וַיַּחֲנוּ אֶת פְּנֵי הָעִיר: {יט} וַיִּקְּנוּ אֶת חֲלֶקֶת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נָטָה שָׁם אָהֱלוֹ מִיַּד בְּנֵי חֲמוֹר אֲבִי שָׁכֶם בְּמֵאָה קֶשִׁיטָה.

אומר המדרש {בראשית רבה, פרשה ע"ט, אות ז} - וַיִּקְּנוּ אֶת חֲלֶקֶת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נָטָה שָׁם אָהֱלוֹ וגו' בְּמֵאָה קֶשִׁיטָה {בראשית לג, יט}, אָמַר רַבִּי יוֹדֵן בַּר סִימוֹן זֶה אֶחָד מִשְׁלֹשֶׁה מְקוֹמוֹת שָׁאִין אֲמוֹת הָעוֹלָם יְכוּלִין לְהוֹנוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל לִזְמַן גְּזוּלִים הֵן בִּידְכֶם, וְאֵלֶּי הֵן: מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה, וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וּקְבוּרַתוֹ שֶׁל יוֹסֵף.

ישנו מחנה משותף לשלשת המקומות האלה:

אומרים חז"ל {אבות פ"א, מ"ב} - שְׁמֵעוֹן הַצַּדִּיק הָיָה מְשִׁירֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה. הוּא הָיָה אוֹמֵר, עַל שְׁלֹשֶׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד, עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל גְּמִילוּת הַחֲסִידִים.

ענין התורה קשור לשכם, כי בשכם כרת הקב"ה ברית עם עם ישראל, ובשכם ציוה הקב"ה לשים אבנים ולסוד אותם בסיד ולכתוב עליהם את התורה בשבעים לשון. ענין העבודה מתקשר לבית המקדש – המקום שבו נעשו הקרבנות. ענין גמילות חסדים מתקשר לקבורת המת, שזהו חסד שעושים עם הנפטר.

שכם, כידוע, הוא מקום קבורתו של יוסף הצדיק ובספר יהושע נאמר {כד, לב} וְאֵת עֲצָמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר הָעֵלּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קָבְרוּ בְּשָׁכֶם בְּחֶלֶקֶת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר קָנָה יַעֲקֹב מֵאֵת בְּנֵי חֲמוֹר אֲבִי שָׁכֶם בְּמֵאָה קֶשִׁיטָה וַיְהִי לְבְנֵי יוֹסֵף לְנִחְלָה.

נשאלת השאלה – מדוע נקבר יוסף דוקא בשכם?

אומרים חז"ל {מסכת סוטה יג, ב} - מֵאִי שָׂנָא בִּשְׁכָם וְלֹמָה בִּשְׁכָם? לֹמָה לֹא בַּחֲבָרוֹן? לֹמָה לֹא בַּהֲרַם הַמְּנוּחֹת? לֹמָה לֹא בְּבִנְיָ-בֶרֶק? אָמַר ר' חַמָּא בַר חֲנִינָא: מִשְׁכָּם גְּבוּהוֹ וּלְשָׁכָם נַחֲזִיר אֲבִידָתוֹ.

הייתי רוצה לעבור לאירוע שהתרחש בשכם, לאחר שיעקב אבינו קנה חלקת שדה בְּמֵאָה קֶשִׁיטָה:

בת לאה? ואם אמר זה לדרוש יצאנית בת יצאנית, כמו שכתב רש"י¹⁹, למה אמר עוד "אשר ילדה ליעקב"?

אומר האברבנאל – כאשר בנה יעקב את המזבח, באו כל בניו וכל בנותיו לאכל שם מן השלמים ומן הזבחים, ובאו אנשי העיר לראות בחנוכת המזבח, ושכם ראה שמה את דינה וחשק בה. וכאשר היא יצאה לראות בבנות העיר, נמשך מה שנמשך והותרה בזה השאלה. וספר הכתוב שיצאה "דינה בת לאה אשר ילדה ליעקב" – לא לספר בגנותה שהיתה יצאנית בת יצאנית כדברי רש"י, כי הנה לאה צנועה היתה עד שלצניעותה לא הכירה יעקב כשבא אליה. ומה שיצאה ליעקב לאמר "אלי תבא" וגו' – אל פתח ביתה יצאה ולשם שמים נתכוונה. אבל הכתוב הזה בא לספר שבחה של דינה שלא קרה לה זה להיותה יצאנית בטבעה, כי היא היתה בת לאה המלומדת לשבת בית, כי רחל היתה רועה את הצאן ולא לא היתה יוצאת החוצה. גם מפאת אביה שהיתה בת יעקב יושב אוהלים, ואם היה אביה צנוע, כל שכן בתו! וזה מורה שלא יצאה לכוונה רעה חלילה, אלא לראות בבנות הארץ. לא אמר 'באנשי העיר' וגם לא 'בבני העיר', אלא 'בבנות העיר' – ר"ל, לראות בבנות העיר במלבושיהן ותכשיטיהן יען לא היה בבית יעקב שום נערה בלתי²⁰, והיא רצתה ללמוד מנערות העיר כדרך הבתולות ... ואין ספק שלא יצאה דינה יחידה לבדה מבלי חברת איש או אשה, עם היות שלא זכרו הכתוב להיותו דבר מבואר בעצמוף וכמ"ש "ויצא משה לקראת חותנו" וידוע שלא יצא הוא לבדו, אבל אמר הכתוב "וירא אותה שכם בן חמור החוי נשיא הארץ", להגיד שלהיותו בן נשיא הארץ, בחזקה עשה זה ולא חשש למי שבא עם דינה ולא יירא מיעקב ובניו.

אם אלה הדברים, בואו נתקדם:

מיד לאחר מעשה שכם בן חמור, ולאחר מה שעשו שם שמעון ולוי, אומרת התורה: {לה, א} ויאמר אֶלְהִים אֵל יַעֲקֹב קוֹם עֲלֵה בֵּית אֵל וְשָׁב שָׁם וְעָשָׂה שָׁם מִזְבֵּחַ לֵאלֹהֵי הַנָּרָה אֲלֵיךָ בְּבִרְחֶךָ מִפְּנֵי עֲשׂוֹ אֲחִיךָ.

נשאלת השאלה – מה פתאום דוקא כאן, לאחר מעשה דינה, בא הקב"ה ומצוה את יעקב ללכת לבית אל?

אומרים חז"ל {בראשית רבה, פרשה פא, אות ב} - רבנן אָמְרִי: מִה יֵדֵךְ קִדְּם לְפִיךָ כֵּן יִהְיֶה נִדְרְךָ קִדְּם לְפִיךָ. מִדַּע לֹךְ שָׁנָן שְׁהָיָה אֲבִינוּ יַעֲקֹב עַל יְדֵי שְׁאֵחַר נִדְרוֹ נִתְבַּקְּרָה פְּנִקְסוֹ,

¹⁹ רש"י - בת לאה. ולא בת יעקב, אלא על שם יציאתה נקראת בת לאה, שאף היא יצאנית היתה, שנאמר (ל טז) ותצא לאה לקראתו (ועליה משלו המשל (יחזקאל טז מד) כאמה בתה).

²⁰ שלפי דבריו, כנראה שהוא לא סובר את שיטת המדרש שלפיה, עם כל אחד מהשבטים נולדה תאומה.

עוד, אומרת הגמרא {מסכת שבת קמ"ו, א} – בשעה שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא.

אם כן יוצא, שמעשה נחש בחוה הוא כעין מעשה נחש בדינה.

נשאלת השאלה – יעקב אבינו עבר את ה'אריה' {לבן} ואת הדב בשלום, איך יתכן שדוקא ב'נחש' הוא נפל? ועוד, איך יתכן, שיעקב שמיטתו שלימה - שמהוה תיקון לענין העריות, דוקא בתו נלקחה מתחת ידיו, לשכם בן חמור?!

כידוע, אם נענש אדם כזה או אחר, יש לבדוק על מה הגיע לו העונש, שהרי לא חשיד קב"ה דעביד דינא בלא דינא¹⁸. אם ככה, צריך לבדוק על מה היתה התביעה על יעקב אבינו?

מספר המדרש {פרקי דרבי אליעזר פרק לח} – שהיתה בתו של יעקב יושבת אהלים ולא היתה יוצאת החוצה. מה עשה שכם בן חמור? הביא משחקות נערות חוצה לה מתופפות בתופים, יצאה דינה לראות בבנות המשחקות, ושללה ושכב אותה, והרתה וילדה את אסנת.

שואל האברבנאל – באמרו "ותצא דינה בת לאה אשר ילדה ליעקב", והיא כי מה צורך בכל הכנויים וההודעות האלה, האם היתה שם דינה אחרת לשיצטרך לבאר שזאת היתה

¹⁸ כפי שמספרת הגמרא {מסכת ברכות ה, ב} - רב הונא תקיפו ליה החמיצו לו ארבע מאה דני דחמרא ארבע-מאות חביות יין. על לגביה נכנס אליו רב יהודה אחוה דרב סלא חסידא אחיו של רב סלא החסיד, ורבנן ובני הישיבה ואמרי לה ויש אומרים שנכנסו אצלו רב אדא בר אהבה ורבנן, ואמרו ליה לעיין מר במיליה תפשפש במעשיך. אמר להו ומי חשידנא בעיניכו מה אתם חושבים שלא פשפשתי?! פשפשתי ולא מצאתי! אמרו ליה: מי חשיד קב"ה דעביד דינא בלא דינא וכי חשוד הקב"ה בעיניך שעשה כך דין בלא חטא?! אמר להו רב הונא: אי איכא מאן דשמיע עלי מלתא לימא למה, שמעתם משהו עלי?! אמרו ליה: הכי שמיע לן כך שמענו, דלא היב מר שבישא לאריסיה שאינך נותן לאריס שלך מן זמורות הגפן, כפי המגיע לו. אמר להו: מי קא שביק לי מידי מיניה וכי מותיר הוא לי משהו מהם?! הא קא גניב ליה כוליה הרי הוא גונב את הכל, כלומר, נוטל לעצמו הרבה יותר מן הראוי לו. אמרו ליה: היינו דאמרי אינשי זהו הפתגם שרגילים האנשים לומר: בתר גנבא גנוב וטעמא טעים הגונב מן הגנוב, טועם אף הוא טעם גניבה. כלומר, שלמרות שהוא גונב ממך, מכל מקום בכך שאתה נמנע מלתת לו את חלקו גם אתה נכשל בחטא. אמר להו רב הונא: קבילנא עלי דיהיבנא ליה מקבל עליי לתת לו חלקו. ומאותה שעה נתבטל הפסד הממון שהיה לו ממה שהחמיץ היין, ונחלקו האמוראים כיצד אירע הדבר: איכא דאמרי יש אומרים הדר חלא והוה חמרא החומץ נתקן ונהיה ליין ואיכא דאמרי ויש אומרים: אייקר חלא ואיזדבן בדמי דחמרא מחיר החומץ הפך להיות כמחיר היין.

אמר לו הקדוש ברוך הוא (איוב ו, יד): למס מרעהו חסד, מנעת מרעך חסד, מנעת חסדך מן אחור, דאלו אתנסיבת לגברא לא זנתה [נסח אחר: דנסבת לאיוב לאו גירתיה בתמיה], לא בקשת להשיאה למהול הרי היא נשאת לערל, לא בקשת להשיאה דרך התר הרי נשאת דרך אסור, הדא הוא דכתיב (בראשית לד, א): ותצא דינה בת לאה.

לאחר קריאת המדרש הזה, מיד נשאלת שאלה:

אומרת התורה: {כט, יז} ועיני לאה רכות.

נשאלת השאלה – מדוע עיניה היו רכות ?

אומרים חז"ל {תנחומא, ויצא, אות ד} - תדע לך, שהרי רחל ולאיה, לאה לא היתה ראויה להנשא אלא לעשו, ורחל ליעקב²³. והיתה לאה יושבת בפרשת דרכים ושואלת על עשו מה מעשיו. והיו אומרים לה, איש רע, שופך דמים, מקפח עובדים ושבים, אדמוני כלו כאדרת שער, רשע, כל תועבות ה' עושה. כיון שהיתה שומעת כך, היתה בוכה ואומרת, אני ורחל אחותי מבטן אחד יצאנו, רחל תנשא ליעקב הצדיק, ואני לעשו הרשע. והיתה בוכה ומתענה עד שנעשו עיניה רכות. לפיכך כתיב: ועיני לאה רכות.

אומרים חז"ל - לא רק שלא זכתה להתחתן עם יעקב, היא קדמה לאחותה - שהתחתנה קודם! ולא רק זה, אלא מתוך י"ב שבטים - ששה שבטים יצאו ממנה. בוא ותראה למה היא זכתה: כתר כהונה שלה - משה רבינו. כתר מלכות - יהודה - דוד המלך. כתר תורה - יששכר - שלושת הכתרים שייכים לה!

בספר דעת שרגא, לגאון ר' שרגא גרוסברד, מובא רעיון יפה מאוד:

כותב הדעת שרגא - ויקח את שתי נשיו ואת שתי שפחתיו ואת אחד עשר ילדיו {לב, כג}:

ואמרו חז"ל {ב"ר עו, ט} ומובא כאן ברש"י: "ודינה היכן היתה - נתנה בתיבה ונעל בפניה שלא יתן בה עשיו עיניו, ולכך נענש יעקב שמנעה מאחיו שמא תחזירונו למוטב ונפלה ביד שכם".

וקשה, הרי בודאי לא היה יעקב מחוייב מצד הדין להשיא את דינה בתו לעשיו הרשע, רק בגלל ספק ספיקא שמא תחזירונו למוטב, ואם כן למה נענש.

²³ שכך היו התנאים בין רבקה ללבן, שכן אומר המדרש {ב"ר פרשה ע"א, אות ב} - שכך היו התנאים שיהא גדול נושא לגדולה ונהקטן נושא לקטנה, והיתה בוכה ואומרת יהי רצון שלא אפל בחלקו של רשע.

שנאמר: ויאמר אלהים אל יעקב קום עלה בית אל ושב שם ועשה שם מזבח, אמר רבי אבא בר כהנא: בשעת עקתא נדרא בשעת רוחא שטפא²¹.

תירוץ נוסף שאומרים רבותינו, מדוע נלקחה דינה:

בשעה שיעקב מציע ללבן לחלק את הצאן, אמר יעקב ללבן {לב, א} אעבר בכל צאנך היום הסר משם כל שה נקד וטלוא וכל שה חום בכשבים וטלוא ונקד בעזים והיה שכרי: {לג} ונענתה בי צדקתי ביום מחר כי תבוא על שכרי לפניך כל אשר איננו נקד וטלוא בעזים וחום בכשבים גנוב הוא אתי.

אומר רש"י - וענתה בי וגו'. אם תחשדני שאני נוטל משלך כלום, תענה בי צדקתי, כי תבא צדקתי ותעיד על שכרי לפניך, שלא תמצא בעדרי כי אם נקדים וטלואים, וכל שתמצא בהן שאינו נקוד או טלוא או חום בידוע שגנבתיו לך, ובגנבה הוא שרוי אצלי.

אומר המדרש {בראשית רבה, פרשה עג, אות ט} - ונענתה בי צדקתי ביום מחר (בראשית ל, לג), רבי יהודה בר סימון אמר כתיב (משלי כז, א): אל תתהלל ביום מחר, אתה אמרת: ונענתה בי צדקתי ביום מחר, למחר בתך יוצאת ומתענה, שנאמר (בראשית לד, א): ותצא דינה בת לאה.

תירוץ נוסף ומפורסם מאוד, מובא בדברי רש"י:

אומרת התורה: {לב, כג} ויקם בלילה הוא ויקח את שתי נשיו ואת שתי שפחתיו ואת אחד עשר ילדיו ויעבר את מעבר יבק.

אומר המדרש²² {ב"ר פרשה עו, אות ט} - ויקם בלילה הוא ויקח את שתי נשיו ואת שתי שפחתיו וגו' (בראשית לב, כג), ודינה היכן היא, נתנה בתבה ונעל בפניה, אמר הרשע הזה עינו רמה היא, שלא יתלה עיניו ויראה אותה ויקח אותה ממני. רב הונא בשם רבי אבא הפהן ברדלא אמר,

²¹ 'ברוך שאמר': אמר הקב"ה ליעקב: כשהיית בצרה, ידעת לנדור נדרים, שנאמר {כח, ח} וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלהים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבוש: {כא} ושבת בלילות אל בית אבי והיה ה' לי לאלהים: {כב} והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך - אתה כמעט שנתיים בדרכים, הגעת לשכם - בניית בית וסגרת אותו מכל הכיוונים - הבטחת לי, שברגע שתגיע לאר"י תבוא למקום המקדש ותקריב קרבנות - איפה היית? למה אתה לא בא?! היות והוא לא קיים את נדרו, היתה עליו תביעה - תירוץ ראשון שאומר המדרש, מדוע נלקחה דינה.

²² ורש"י ג"כ מביא את הדברים - ואת אחד עשר ילדיו. ודינה היכן היתה, נתנה בתבה ונעל בפניה שלא יתן בה עשיו עיניו, ולכך נענש יעקב שמנעה מאחיו שמא תחזירונו למוטב, ונפלה ביד שכם.

שבים מים מכסים אותם ואין העין הרע שולטת בהן, אף זרעו של יוסף אין העין הרע שולטת בהן. יומא חד הוה קא סחי ר' יוחנן בירדנא יום אחד, היה ר' יוחנן שוחה בירדן, חזייה ראה אותו ריש לקיש שהיה אז ליסטים, ושוור לירדנא אבתריה וקפץ לירדן אחריו. אמר ליה ר' יוחנן בראותו את כוחו הגדול: חילך לאורייתא כמה כחך גדול! כח כזה, ראוי לסבול עול התורה! אמר ליה ריש לקיש לר' יוחנן: שופרך לנשי היופי שלך שייך לנשים. א"ל ר' יוחנן: אי הדרת בך אם תחזור בך ותקבל עליך עול מצוות יהיבנא לך אחותי אתן לך את אחותי דשפירא מינאי שיותר יפה ממני, לאישה. קביל עליה ריש לקיש קיבל על עצמו לשוב מדרכו הרעה וללמוד תורה. בעי למיהדר לאתויי מאניה רצה לחזור לשפת הירדן ליטול את בגדיו, ולא מצי הדר ולא היה יכל לחזור, שתש כוחו - רק נהיה חרדי, הלך לו כל הכושר הגופני ☺ אקרייה ואתנייה לימדו ר' יוחנן מקרא ומשנה ושויה גברא רבא ועשאו לאדם גדול.

אומר הפרדס יוסף – אם כן, את אותו הדבר שעשה ר' יוחנן עם ריש לקיש, היה צריך לעשות יעקב אבינו עם עשו:

עשו היה מגיע ורואה את דינה: "תגיד, מי זאת הילדה הזאת! אני רוצה להתחתן איתה!" ואז היה אומר לו יעקב: "אין שום בעיה, תראה את הענין כסגור! אבל בתנאי אחד – לך ללמוד בישיבת עבר במשך שש שנים – אקבל מכתב מעבר שאכן למדת – ואז תהיה חתונה!"

באותו הזמן היה עשו בן 97 - ילמד במשך שש שנים ואז יהיה בגיל 103 – גימט' 'עגל' ☺ - עד אז אלקים גדול, מה יש לפחד?! בשביל מה להחביא אותה בארגז?!

עד כאן דברי הפרדס יוסף.

אם אלה הם פני הדברים, ניגש לעוד נק' אחת לפני שנגיע לנק' שנרצה לעסוק בה היום:

אומר הספר נחלת שדה – ואת אחד עשר ילדיו ויעבור את מעבר יבק {לב, כג}.

כתב רש"י: ודינה היכן היתה? נתנה בתיבה ונעל בפניה שלא יתן בה עשו עיניו. ולכן נענש יעקב שמנעה מאחיו, שמא תחזירו למוטב, ונפלה ביד שכם ע"כ.

וצריך ביאור, מה היתה סברת יעקב, ומדוע א"כ נענש.

אלא, ודאי יעקב ידע שכח ההשפעה של האישה על בעלה גדול הוא. וכדאיתא בבר"ר {יז, ז} מעשה בחסיד אחד שהיה נשוי לחסידה אחת ולא העמידו בנים זה מזה. אמרו אין אנו מועילים להקב"ה כלום, עמדו וגרשו זה את זה. הלך ונשא רשעה אחת ועשתה אותו רשע, הלכה זאת ונשאת לרשע אחד ועשתה אותו צדיק, הוי שהכל מן האשה. ולפי"ז, אם

ונראה, דהנה במדרש מפורש שהיתה בזה תביעה על יעקב מצד מידת החסד, דאיתא במדרש: "רב הונא בשם רב אבא הכהן ברדלא אמר: אמר לו הקב"ה 'למס מרעהו חסד' [איוב ו, יד] - מנעת מרעך חסד, מנעת חסדך מן אחוך".

והביאור הוא, יש כאן תביעה דקה מן הדקה במידת החסד. אילו היה יעקב אבינו דואג לעשיו כמו שדואג לעצמו, שזהו יסוד מידת החסד כמו שמחייבת התורה "ואהבת לרעך כמוך" [ויקרא יט, יח] - כמוך ממש {מסילת ישרים פ"א}, הרי בדיוק כמו שחרד יעקב והיה מצר על דינה, כמו כן אילו היו מחשבותיו נתונות גם לתיקונו של עשיו, היה הדבר נשאר אצלו ספק שקול ובלתי מוכרע. כי מחד גיסא היה צריך לשמור על דינה, אך מאידך גיסא צריך גם לדאוג לעשיו.

והספק הזה היה צריך להיות אצלו ספק שקול, ושני הצדדים של הספק היו צריכים להיות אצלו במשקל שווה בדיוק, כי מידת החסד צריכה להיות 'כמוך ממש', וממילא לא היה עליו להכריע את הספק אלא להתנהג בשב ואל תעשה, ובודאי לא היה עליו לתת את דינה לתיבה, אלא היה צריך לשים מבטחו בהשי"ת שינצל גם בזה.

נתינתה של דינה לתיבה מראה בדק מן הדק שלא חרד יעקב לתיקונו של עשיו, לכן דורשים על זה חז"ל את הפסוק: **"למס מרעהו חסד"** - שמנע חסד מאחיו, ולכן הוא נענש.

עד כאן דברי הדעת שרגא, וכך מובא גם בשם הרב שך זצ"ל.

בספר פרדס יוסף, מובא רעיון נפלא ביותר:

מספרת הגמרא {מסכת ב"מ פד, א} - ר' יוחנן הוה אזיל ויתיב אשערי טבילה היה רגיל ללכת ולשבת על יד הכניסה לבית הטבילה [למקוה שבו היו נשים טובלות להיטהר לבעליהן] **אמר:** היה מסביר למה הוא יושב שם: **"כי סלקן כשעולות בנות ישראל מטבילת מצוה, לפגעו בי ביציאתן ותישאר דמותי במחשבתן, כי היכי דלהו להו בני שפירי כוותי** כדי שיהיו להן בנים יפים כמוני, **גמירי אורייתא כוותי** ולומדי תורה כמוני. **אמרו ליה רבנן לרבי יוחנן: לא מסתפי מר מעינא בישא** וכי הרב אינו מפחד מעין הרע? **אמר להו ר' יוחנן: אנא מזרעא דיוסף קאתינא דלא שלטא ביה עינא בישא** אני מזרעו של יוסף, שאין עין הרע שולטת בו. ומנין שאין עין רעה שולטת בזרעו של יוסף? **דכתיב** בברכת יעקב ליוסף: **{בראשית מט-כב} בן פורת יוסף בן פורת עלי עין, ואמר ר' אבהו: אל תקרי את הפסוק 'עלי עין' [כמו שהוא מנוקד עפ"י המסורת שבידינו], אלא דרוש את הפסוק כאילו כתוב בו 'עולי עין', וכך פירשו: וכך פירשו: בן פורת עלי עין – בן פורה אשר פירותיו (זרעו) מורמים למעלה מעין הרע, שהיא אינה יכולה לשלוט בהם. ר' יוסי בר חנינא אמר מהכא מכאן אנו למדים שאין שולטת עין הרע בזרעו של יוסף, מהברכה שבירך יעקב את בני יוסף: **{בראשית מח-טז} וידגו לרוב בקרב הארץ** – שיתרבו בארץ כמו דגים. מהו הדמיון לדגים? מה דגים**

משיחותיו של הרה"ג הרב ברוך רוזנבלום שליט"א

דינה אכן תינשא לעשו, יכולה היא לכאורה להשפיע עליו ולהחזירו למוטב.

אך איתא בברכות {ס}, שדינה בעת שאימה לאה נתעברה ממנה, התעברה בזכר, אך אחר שהתפללה לאה שלא תישאר רחל אחותה בלא שני בנים, נהפכה דינה לבת. א"כ, תכונותיה של דינה הן תכונות של זכר. ואף כח ההשפעה שבה הוא כח של זכר, ולכן חשש יעקב שלא תצליח דינה להשפיע על עשו.

ולפי"ז י"ל שעונשו של יעקב, שכתב בתרגום יונתן בן עוזיאל {פרשת ויצא ל', כ"א²⁴}, שיוסף היה במעיה של לאה ואילו דינה היתה במעיה של רחל, ואחר תפילתה של לאה התחלפו העוברים ויוסף עבר למעיה של רחל ודינה למעיה של לאה. וא"כ יש לומר שאילו היה יעקב נותן את דינה לעשו, ששורש דינה הוא יוסף שטנו של עשו²⁵, היתה דינה מנצחתו ומחזירתו למוטב בדרך הטובה של השפעת אישה על בעלה. אבל כיון שמנע זאת יעקב, נענש שיוסף יצטרך להילחם בעשו אך בדרך של זכר אל זכר, אך זוהי כבר דרך לחימה עם צער.

הייתי רוצה לסיים את המקבץ, ברעיון נוסף שמובא בשם ר' יחיאל מיכל מאוסטרובצה:

אומר האדמו"ר מאוסטרובצה {אור תורה, וישלח} – **באנו אל אחיך אל עשו וגם הלך לקראתך וארבע מאות איש עמו {לב, ז}**, ואיתא בילקוט: ר"ל אמר: עמו כעמו, מה הוא עשוי על ארבע מאות איש, כך כל אחד מהם עשוי על ארבע מאות איש עמו²⁶. מבואר דה"י ארבע מאות פעמים ארבע מאות וזה ששה עשר ריבוא חוץ מעשו. ונ"ל הטעם שהיו כך שזה במכוון שיוכל להילחם עם יעקב עפ"י ש' בתהלים {צא, ז} **יפל מצדך אלף ורובה מימיןך אליך לא יגש**²⁷, הרי דאיש אחד

²⁴ לשון התרגום יונתן: **ומן בתר דין וינח ילדת ברת וקרת ית שמה דינה ארום אמרת דין הוא מן קדם יי דיהון מני פלגות שבטין ברם מן רחל אחתי יפקון תרין שבטין היקמא דנפקו מן חדא מן אמרתא ושמייע מן קדם יי צלותא דלאה ואיתחלפו עובריא במעיהון והוה יהיב יוסף במערה דרחל ודינא במערה דלאה.**
²⁵ שכן אומרים חז"ל {בראשית רבה, פרשה עג, אות ז} – **דאמר רבי פינחס בשם רבי שמואל בר נחמן: מסורת היא שאין עשו נופל אלף ביד בניה של רחל**

²⁶ **ברוך שאמר:** כשנאמר **"וארבע מאות איש עמו** - אין הכוונה לארבע מאות איש, אלא כל אחד מהארבע מאות איש, היה ממונה על ארבע מאות איש. כלומר, עשו היה ממונה על צבא של 160 אלף חיילים!

²⁷ **ברוך שאמר:** פעם ראיתי אחד שגידר 'חישגד' באלף נח ולא זכה בכלום. אמר לי אותו אדם: "על זה נאמר **יפל מצדך אלף ורובה מימיןך אליך לא יגש** - גידרתי כמעט באלף נח, חשבתי שאולי יצא לי מזה רבבה - בסוף גם האלף הלך וגם הרבבה" ☺

מישראל עומד בימינו נגד ריבוא, וכאן היה יעקב ואחד עשר ילדיו וארבע נשיו - הרי ט"ז אנשים, והיה במכוון נגד ט"ז ריבוא שהיו עם עשו, ונשאר עשו בלי עומד כנגדו ומשום הכי נטל עשו במכוון ט"ז ריבוא שיהי' הוא אחד יותר מיעקב וע"כ אמר יעקב {לב, יב} **הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אתו**, שלא היה ירא מכל האנשים שעם עשו²⁸ רק מה שהי' עשו א' יותר מט"ז ריבוא, ונ"ל דמשום הכי נענש יעקב על שטמן את דינה כמ"ש רש"י, דאם היתה גם דינה במלחמה, ל"ה לו לירא כלל²⁹.

אם אלה הם פני הדברים, נוכל כעת להיכנס לעומק הדברים:

שכם בן חמור חטף את דינה, באותו הזמן בניו של יעקב לא היו בבית. לאחר שחזרו הביתה, שמעו מה שעשה שכם בן חמור לאחותם ... גם שכם וגם אביו החמור, יודעים שמה שעשה שכם לא יעבור בשקט. הם באים מיד ומתחננים על נפשם:

{לד, יא} ויאמר שכם אל אביה ואל אחיה אמצא חן בעיניכם ואשר תאמרו אלי אתן: {יב} הרבו עלי מאד מהר ומתן ואתנה כאשר תאמרו אלי ותנו לי את הנער לאשה: {יג} ויענו בני יעקב את שכם ואת חמור אביו במרמה וידברו אשר טמא את דינה אחתם: {יד} ויאמרו אליהם לא נוכל לעשות הדבר הזה לתת את אחתנו לאיש אשר לו ערלה כי חרפה הוא לנו: {טו} אך בזאת נאות לכם אם תהיו כמנו להמל לכם כל זכר: {טז} ונתנו את בנותינו לכם ואת בנותיכם נקח לנו וישבנו אתכם והיינו לכם אחד: {יז} ואם לא תשמעו אלינו להמול ולקחנו את בתנו והלכנו: {יח} וייטבו דבריהם בעיני חמור ובעיני שכם בן חמור: {יט} ולא אחר הנער לעשות הדבר כי חפץ בבת יעקב והוא נכבד מכל בית אביו: {כ} ויבא חמור ושכם בנו אל שער עירם וידברו אל אנשי עירם לאמר - אסיפה של כל תושבי העיר, בכיכר הראשית של שכם! {כא} האנשים האלה שלמים הם אתנו וישבו בארץ ויסחרו אתה והארץ הנה רחבת ידיים לפניהם - "רבותי, אין לכם מושג מה הולך להיות פה - מזרח תיכון חדש! בכל פינת רחוב יפתח קופיקס!"³⁰ **את בנותם נקח לנו לנשים - כל מעוכבי הזיווג בשכם, ראו את הענין כסגור! **ואת בנותינו נתן להם:** {כב} **אך בזאת יאתו לנו האנשים לשבת אתנו להיות לכם אחד** - דבר אחד הם רק מבקשים מאיתנו - **בהמול לנו כל זכר כאשר הם נמלים ... {כד} וישמעו אל****

²⁸ שהרי כתוב שצדיק א' מפיל רבבה, ויעקב ומשפחתו היו ט"ז אנשים - כנגד אותם 160 אלף של עשו. ולכן היה ירא יעקב רק מעשו, שנאמר **'כי ירא אנכי אתו'** - שנשאר עשו א' יותר מ- 160 אלף אנשיו.

²⁹ שדינה היתה כנגד עשו!

³⁰ זה מה שנקרא - לפני הבחירות הקיר מדבר אליך, אחרי הבחירות אתה מדבר אל הקיר ☺

חמור ואל שכם בנו כל יצאי שער עירו וימלו כל זכר כל יצאי שער עירו.

רבתי, עשרים וארבע אלף איש נימולים ביום אחד – אף אחד לא שואל שאלות – מה שאומר להם שכם בן חמור, אומרים 'אמן'!

האם חשבתם על זה פעם ??? עומד בן אדם אחד, מול עשרים וארבע אלף איש ואומר להם שילכו למול – וכולם הולכים! היום אתה לא יכל לשכנע שני דיירים בבניין, להזיז חלון! ☺

אם ככה, מובן שיש כאן משהו שמסתתר מאחורי אותו שכם בן חמור.

כדי להבין מה נעשה כאן עם שכם בן חמור, הייתי רוצה לשאול שאלה:

עם ישראל יוצא ממצרים, מגיע משה רבינו ואומר {שמות יב, כא} **משכו וקחו לכם צאן למשפחתיכם ושתטו הפסח ...** וחזן מזה – {שם מח} **וכל ערל לא יאכל בו.**

כל אחד הולך קונה שוה, וקושר אותו לכרעי המיטה. ברוך ה', לכל אחד יש כבש לשבת – אין שמחה גדולה יותר לילדים, מאשר כבשים בסלון ☺

אומרים חז"ל {שמות רבה, פרשה יט, אות ה} – **לא בקשו ישראל למול במצרים, אלא כלם בטלו המילה במצרים** חוץ משבטו של לוי, שנאמר (דברים לג, ח): **וללוי אמר תמיר ואוריה, למה (דברים לג, ט): כי שמרו אמרתך ובריתך יצרו, איפה?! במצרים. והיה הקדוש ברוך הוא מבקש לגאלן ולא היה להם זכות, מה עשה הקדוש ברוך הוא קרא למשה ואמר לו לך ומהול אותם. ויש אומרים, שם היה יהושע שמל אותם, שנאמר (יהושע ה, ב): ושוב מל את בני ישראל שנית, והרבה מהן לא היו מקבלים עליהם למול, אמר הקדוש ברוך הוא שיעשו הפסח ויזון שעשה משה את הפסח גזר הקדוש ברוך הוא לארבע רוחות העולם ונושבות בגן עדן מן הרוחות שבגן עדן ה' ונדבקו באותו הפסח, שנאמר (שיר השירים ד, טז): עורי צפון ובואי תימן, והיה ריחו הולך מהלך ארבעים יום, נתכנסו כל ישראל אצל משה אמרו לו: בבקשה ממך האכילנו מפסחך, מפני שהיו עיפים מן הריח, היה אומר להם משה: הקדוש ברוך הוא אמר, אם אין אתם נמולין אין אתם אוכלין, שנאמר: ויאמר ה' אל משה ואל אהרן זאת חקת הפסח וגו', מיד נתנו עצמן ומלו, ונתערב דם הפסח בדם המילה, והקדוש ברוך הוא עובר ונוטל כל אחד ואחד ונושקו ומברכו, שנאמר (יחזקאל טז, ו): ואעבר עליך ואראך מתבוססת בדמך וגו', חיי בדם הפסח, חיי בדם מילה.**

עם ישראל הולך לצאת ממצרים, כולם מחכים – נגמרו 210 שנות שיעבוד במצרים – "לכו למול!" – "לא רוצים!" ☹

צריכים לייבא ריח מגן עדן בייבוא אישי, לדחוף אותו בתוך קרבן הפסח – הם עומדים להתעלף מהריח – "תן לנו לאכל!" – "רוצים לאכל?! לכו למול עצמכם!"

בא שכם בן חמור, ומבטיח לעשרים וארבע אלף תושבי שכם – 'מזרח תיכון חדש'! – "רק דבר קטן אחד – לכו למול עצמכם" – וכולם רצים למול! לא צריך להכניס ריח בבשר וגם לא להדליק שום מנגל – כולם עומדים בתור, כדי לעשות ברית מילה!

נשאלת השאלה – מה סוד הקסם של אותו אדם שנקרא 'שכם בן חמור', שהצליח להשפיע על עשרים וארבע אלף איש שימולו את עצמם, מבלי שאף אחד שואל שאלות ???

בואו ננסה להבין מה הולך כאן:

אומר המדרש {בראשית רבה, פרשה פ, אות ז} – וידבר חמור אתם לאמר {בראשית לד, ח}, ריש לקיש אמר: בשלשה לשונות של חבה חבב הקדוש ברוך הוא את ישראל, בדביקה, בחשיקה ובחפיצה. בדביקה (דברים ד, ד): ואתם הדבקים. בחשיקה (דברים ז, ז): לא מרבכם מכל העמים חשק ה'. ובחפיצה (מלאכי ג, יב): ואשרו אתכם כל הגוים כי תהיו אתם ארץ חפץ אמר ה' צבאות. ואנו למדים אותה מפרשה של רשע הזה. בדביקה (בראשית לד, ג): ותדבק נפשו בדינה בת יעקב ויאבה את הנער וידבר על לב הנער, בחשיקה (בראשית לד, ח): שכם בני חשיקה נפשו בביתכם. בחפיצה (בראשית לד, יט): כי חפץ בבת יעקב. רבי אבא בר אלישע מוסיף: אף תרתין לא רק בשלשה, אלא יש עוד שנים נוספים – באהבה ודבור, באהבה (מלאכי א, ב): אהבתי אתכם. בדבור (ישעיה מ, ב): דברו על לב ירושלים. ואנו למדים מפרשתו של רשע הזה, באהבה (בראשית לד, ג): ויאבה את הנערה. בדבור, (בראשית לד, ג): וידבר על לב הנערה.

אם כן, מאיפה לומדים את אהבתו של הקב"ה לכנסת ישראל??? משכם בן חמור!!!

אפשר להבין דבר כזה?!³¹

אסביר את הדברים, אבל ממש על 'קצה המזלג', כי הדברים עמוקים מאוד:

כידוע, אבי התורה שבע"פ, הוא ר' עקיבא:

³¹ כדי להבין את המדרש הזה, תצטרכו לקחת חופשה של יומיים, ולפתוח ספר ראשית חכמה {שער האהבה} ושם תמצאו מה זה בדיוק 'אהבה', 'חשיקה', 'חפיצה' וכו'. ☺

ממשיכה הגמרא {שם} - בשעה שהוציאו את ר' עקיבא להריגה, זמן ק"ש היה, והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים שקרא קריאת שמע. אמרו לו תלמידיו: רבינו, עד כאן? אמר להם ר' עקיבא: כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה, "בכל נפשך" אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי לעצמי: מתי יבא דבר זה לידי ואקיימנו? ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו?! היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד. יצתה ב"ק ואמרה: אשריך ר"ע שיצאה נשמתך באחד.

נשאלת השאלה - מה פירוש "היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד" - כמה אפשר למשוך?! ואם נשמתו לא היתה יוצאת 'באחד' - הוא היה חוזר שוב על קריאת שמע?! ☺

אומרת הגמרא {מסכת פסחים מט, ב} - תניא אמר רבי עקיבא: כשהייתי עם הארץ אמרתי מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור. אמרו לו תלמידיו: רבי אמור ככלב. אמר להן: זה נושך ושובר עצם וזה נושך ואינו שובר עצם.

נשאלת השאלה - מדוע 'נדבק' ר' עקיבא בחמור?! חסרות חיות שנושכות חזק יותר?! ☺

ליעשות להם נס, ונבוכדנצר מלך הגון היה וראוי ליעשות נס על ידו, ואילו אותו רשע, כלומר טוריינוס הדיוט הוא ואינו ראוי ליעשות נס על ידו. ועוד, אנו נתחייבנו כליה למקום על שחטאנו לפניו ועברנו עבירה המחייבת מיתת בית דין, ואם אין אתה הורגנו, הרבה הורגים יש לו למקום והרבה דובין ואריות יש לו למקום בעולמו שפוגעין בנו והורגין אותנו. אלא, לא מסרנו הקדוש ברוך הוא בידך אלא משום שעתיד ליפרע דמינו מידך. אעפ"כ לא חשש טוריינוס לדבריהם והרגן מיד ...

אומר רש"י - לוליינוס ופפוס אחיו. צדיקים גמורים היו: בלודקיא. היא לוד והיינו דאמרין בכל דוכתא (ב"ב דף י:) הרוגי לוד אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן בגן עדן ויש אומרים שנהרגו על בתו של מלך שנמצאת הרוגה ואמרו היהודים הרגוה וגזרו גזרה על שונאיהן של ישראל ועמדו אלו ופדו את ישראל ואמרו אנו הרגנוה והרג המלך לאלו בלבד.

אומר כאן רש"י, שמצאו את בתו של המלך הרוגה, והמלך רצה להרוג את כל תושבי לוד. אמרו לו פפוס ולוליינוס: "אנחנו עשינו את זה", והביאו אותם לכלא ביחד עם ר' עקיבא - אותו פפוס ששאל את ר' עקיבא: "מדוע אתה מקהיל קהילות ברבים", אמר לו ר' עקיבא: "אני דג בתוך מים" - הוא לא הבין את זה, שמקום חיותו הוא בתורה. לאחר שר' עקיבא אמר לו את המשל עם הדגים, הבין פפוס בן יהודה, שזה שהוא הולך למסור את עצמו עכשיו על הצלת תושבי לוד, עבור ר' עקיבא, זה עכשיו דברים בטלים! ולכן אמר פפוס לר' עקיבא - אלו דברים בטלים - לעומת התורה הקדושה!

אומרת הגמרא {מסכת סנהדרין פו, א} - דאמר ר' יוחנן סתם מתני' ר' מאיר סתם תוספתא ר' נחמיה סתם ספרא רבי יהודה סתם ספרי ר"ש וכולהו אליבא דרבי עקיבא.

מספרת הגמרא {מסכת ברכות סא, ב} - תנו רבנן: פעם אחת גזרה מלכות הרשעה הרומאים שלא יעסקו ישראל בתורה. בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהילות ברבים ועוסק בתורה. אמר ליה פפוס: עקיבא, אי אתה מתירא מפני מלכות המענישה באכזריות לאלו שעוברים על גזירתם? אמר לו ר' עקיבא: אמשול לך משל ובזה תבין את מעשי. למה הדבר דומה? לשועל שהיה מהלך על גב [שפת] הנהר וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום בבהלה. אמר להם השועל: מפני מה אתם בורחים? אמרו לו הדגים: מפני רשתות שמביאין עלינו בני אדם לתפסנו. אמר להם השועל: רצונכם שתעלו ליבשה ונדור אני ואתם יחד כשם שדרו אבותי עם אבותיכם? אמרו לו הדגים: אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות? לא פקח אתה אלא טפש אתה! ומה במקום חיותנו במים אנו מתיראין, במקום מיתתנו ביבשה על אחת כמה וכמה? המשיך ר' עקיבא וביאר: אף אנחנו כן. עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה, שכתוב בה {דברים ל-כ} כי הוא חייך ואורך ימך, כך אנו מסתכנים; אם אנו הולכים ומבטלים ממנה עאכ"ו שאנו מסתכנים! אמרו חכמים: לא היו ימים מועטים עד שתפסוהו לר"ע וחבשוהו בבית האסורים, ותפסו לפפוס בן יהודה וחבשוהו אצלו. אמר לו ר' עקיבא: פפוס, מי הביאך לכאן? אמר ליה פפוס: אשריך רבי עקיבא, שנתפסת על דברי תורה! אוי לו לפפוס, שנתפס על דברים בטלים ...

נשאלת השאלה - מה פירוש 'דברים בטלים'?

אומר הגר"א - אוי לפפוס שנתפס על דברים בטלים, פי' על מה שהשיב לו ר"ע תשובה על דבריו והוא שתק ולא דחה דבריו של ר"ע, לכך נתפס. נמצא פפוס נתפס על דב"ע. אבל א"א לפרש דברים בטלים ממש, דא"ו לומר כן עליו דהוא היה גדול הדור ועשיר ומכובד. גדול כדאיתא משמת פפוס ולוליינוס נגדעה קרן ישראל ואין עתידה לחזור עד משיח בן דוד (וע"ע בתורת כהנים בחוקותי [פ"ה מ"ב] עפ"י ושברת את גאון וכו' אלו הגבירים שהם גאונם של ישראל כגון פפוס בן יהודה ולוליינוס אלכסנדר וחבריו עכ"ל) וראיה לזה שלא קראו לר"ע בלשון רבי אלא עקיבא (עי' תענית יח רש"י ד"ה לוליינוס)³²

³² **'ברוך שאמר':** אומר הגר"א, שפפוס היה אדם שמסר את נפשו כדי להציל את תושבי לוד. אומרים חז"ל בגמרא {מסכת תענית יח, ב} - אמרו חכמים: **כשבקש טוריינוס** [השר הרומאי באותה תקופה] **להרוג את לוליינוס ופפוס אחיו בלודקיא - בלוד, אמר להם: אם מעמו של חנניה מישאל ועזריה אתם, יבא אלהיכם ויציל אתכם מידי כדרך שהציל את חנניה מישאל ועזריה מיד נבוכדנצר. אמרו לו חנניה מישאל ועזריה: צדיקים גמורים היו וראויין היו**

ישנו ספר שנקרא **ליקוטי שושנים**, לר' שמשון מאוסטרופולי – שגם הוא נהרג על קידוש השם, מעוטר בטלית ותפילין. שם בספרו, מגלה ר' שמשון מאוסטרופולי גילוי עצום על שכם בן חמור. אבל לפני שנקרא את דבריו, נקדים הקדמה קצרה מתוך הספר **ילקוט הראובני**:

כותב הילקוט הראובני {וישלח. אות קל"א} – שכם בני חשקה נפשו בבתכם וגו'. אין לטומאה שום תאווה בקדושה, אם לא שיהיה לו איזה שייכות לקדושה וראויה היא להיטהר, או שאותה קדושה יש לה שייכים לטומאה.³³

אומר ר' שמשון מאוסטרופולי {ליקוטי שושנים} – דע לך, שתחילת השושלת של ר' עקיבא כגוי, התחילה אצל שכם בן חמור – שכם בן חמור, הוא תחילת ההוויה של ר' עקיבא כגר {שאז הוא עוד היה גוי}. היות ורצונו היה להידבק בכנסת ישראל – הוא לא נדבק באברהם אבינו שהיה עמוד החדש, ולא ביצחק אבינו שהוא 'עמוד העבודה', אלא ביעקב – איפה !? בשכם !

נשאלת השאלה – מה יש בשכם ?

אמרנו – ג' מקומות ניקנו בכסף: בית המקדש, מערת המכפלה ושכם – מערת המכפלה זה חסד, בית המקדש זה עבודה, ובשכם היתה קבלת התורה מחודשת.

מי היה גר בשכם ??? בעל הבית של העיר – שכם בן חמור, שהיה הנכבד מכל בית אביו ! שם צמח ר' עקיבא בתור גוי – הוא שכם בן חמור שנידבק בדינה !

אומר האר"י הקדוש – נאמר אצל יוסף {ויחי מט, כד} **מִידֵי אֲבִיר יַעֲקֹב מִשֵּׁם רָעָה אֲבִן יִשְׂרָאֵל – אֲבִיר יַעֲקֹב** אותיות 'רבי עקיבא'.

אם כן, ר' עקיבא מחובר עם יעקב אבינו. הוא לא נדבק לאברהם וגם לא ליצחק, אלא ליעקב שהוא עמוד התורה – למה תורה ?! כיון שיעקב אבינו, הוא אבי התורה שבע"פ – שם המקור שלו !

אם אלה הדברים, נוכל להבין כעת טוב מאוד:

ר' עקיבא – הוא שכם בן חמור – {לד, ג} **וַתִּדְבֹק נִפְשׁוֹ בְּדִינָה בֵּית יַעֲקֹב** – כי יש נק' חיבור בין הקדושה לטומאה – הוא ר' עקיבא שנמצא בשכם בן חמור !

³³ **'ברוך שאמר'**: לעולם לא תהיה מציאות כזאת, שמגנט ידבק לחתיכת עץ. אותו הדבר, מגנט וחתיכת פלסטיק – לא ידבק ! אבל אם בכל זאת רואים, שחתיכת עץ נדבקה למגנט, פירוש הדבר שבתוך חתיכת העץ ישנו מסמר. אם כן, איך יכל להידבק שכם בן חמור עם דינה – חמור עם מלאך אלקים ?! אבל אם רואים שהם אכן נדבקו, פירוש הדבר שישנו חיבור בין שכם בן חמור ובין דינה.

הולך ר' עקיבא כגוי, ומתייחס אל דינה בחמישה ביטויי אהבה – בחשיקה, בדביקה, בחפיצה, באהבה ובדיבוק !

הבאנו את דברי חז"ל {בראשית רבה, פרשה פ, אות ז} – **בְּשִׁלְשָׁה לְשׁוֹנוֹת שֶׁל חֲבֵה חֲבֵה חֲבֵה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת יִשְׂרָאֵל, בְּדַבִּיקָה, בְּחַפְצָה וּבְדִבְיוֹ (דברים ד, ד): וְאַתֶּם הַדְּבִיקִים. בְּחַפְצָה (דברים ז, ז): לֹא מִרְבָּכֶם מְכַל הָעַמִּים חֶשֶׁק ה'.** **וּבְחַפְצָה (מלאכי ג, יב): וְאַשְׁרוּ אֶתְכֶם כָּל הַגּוֹיִם כִּי תִהְיוּ אִתָּם אֶרֶץ חֶפֶץ אָמַר ה' צְבָאוֹת. וְאַנּוּ לְמִדִּים אוֹתָהּ מִפְּרִשָּׁה שֶׁל רֶשַׁע הַזֶּה. בְּדַבִּיקָה (בראשית לד, ג): וַתִּדְבֹק נִפְשׁוֹ בְּדִינָה בֵּית יַעֲקֹב וַיֹּאחֲזֵב אֶת הַנֶּעֱר וַיְדַבֵּר עַל לֵב הַנֶּעֱר, בְּחַפְצָה (בראשית לד, ח): שָׁכַם בְּנֵי חֶשֶׁק נִפְשׁוֹ בְּבִתָּכֶם. בְּחַפְצָה (בראשית לד, יט): כִּי חֶפֶץ בְּבִת יַעֲקֹב. רַבִּי אֲבָא בַר אֱלִישֶׁע מוֹסִיף: אֵף תִּרְתִּין לֹא רַק בְּשִׁלְשָׁה, אֲלֵא יֵשׁ עוֹד שְׁנַיִם נוספים – בְּאַהֲבָה וּדְבוּר, בְּאַהֲבָה (מלאכי א, ב): אֶהְבְּתִי אֶתְכֶם. בְּדְבוּר (ישעיה מ, ב): דְּבַרְוּ עַל לֵב יְרוּשָׁלַיִם. וְאַנּוּ לְמִדִּים מִפְּרִשָּׁתוֹ שֶׁל רֶשַׁע הַזֶּה, בְּאַהֲבָה (בראשית לד, ג): וַיֹּאחֲזֵב אֶת הַנֶּעֱרָה. בְּדְבוּר, (בראשית לד, ג): וַיְדַבֵּר עַל לֵב הַנֶּעֱרָה.**

יוצא, שאהבת הקב"ה אלינו נלמדת משכם בן חמור – הוא ר' עקיבא !

לבסוף, ר' עקיבא התגייר. הוא רוצה להעביר את כל אותם שמות – של דביקה, חפיצה, דביקות וכו' – לבורא ית' שמו. עד עכשיו הוא השתמש באותם כינויים, לאהבתו של שכם בן חמור לדינה – אבל כעת, לוקחים את כל ביטויי האהבה הללו ומדביקים אותם בקב"ה !

משיחותיו של הרה"ג הרב ברוך רוזנבלום שליט"א

בס"ד

ר' עקיבא עומד לסיים את חייו. איך הוא יעביר את אותם 'לשונות אהבה' לקב"ה ??? הוא מאריך ב'אחד' של קריאת שמע – זה לא משנה כמה זמן לקח עד שיצאה נשמתו – מטרתו היתה לסיים ב'אחד', כדי לקחת את חמשת הלשונות ולהעבירם בחזרה לקב"ה!

איך מחזירים אותם?

כותב ר' שמשון מאוסטרופולי – ואיתא במד"ר שלשה אהבות הן: חפצה, דביקה, אהבה. וי"א דביקה, חפצה, דיצה וכולן למדין משכם, שנאמר "כי חפץ בבת יעקב". וזהו הסוד בגמרא – "יצאת נשמתו באחד" – ר"ת – אהבה חפצה דביקה דיצה [דיבור]³⁴, וכולן למדין משכם כנ"ל לכל מר כדאית ליה והכל מרומז באחד.

אומרים חז"ל {אבות א.א} - משה קבל תורה מסיני – זו תורה שבע"פ, וּמִסְכָּה לַיהוֹשֻׁעַ בהר גריזים ובהר עיבל שהיו בשכם – שם בשכם, חזרה התורה שבע"פ למקומה!

ממשיך ר' שמשון מאוסטרופולי – גם כבר הודעתיך שר"ע ע"ה היה ניצוץ משכם בן חמור בסוד הגמרא: "כשהייתי עם הארץ אמרתי: מי יתן לי ת"ח ואנשכנו כחמור" – בסוד חמור אבי שכם³⁵.

אם אלה הדברים, נוכל כעת להבין:

שכם בן חמור, הצליח לשכנע עשרים וארבע אלף איש למול את עצמם, ור' עקיבא העמיד עשרים וארבע אלף תלמידים – היחיד בעם ישראל, עם עשרים וארבע אלף תלמידים!

נשאלת השאלה – למה דוקא עשרים וארבע אלף?

היות ועשרים וארבע אלף תושבי שכם נימולו, היתה להם הזכות לחזור בגלגול, בעשרים וארבע אלף תלמידי ר' עקיבא ולהקים את התורה מחדש!

ה' בן קרובי ממשותף ליראונות
ליישי נכבדי אבות גואלי צדיק
ה' ביימינו אמן ונאמן

ך ר"ע שיצאה

נשמתך באחד – היתה נשמתו יכולה לצאת גם ב'ואהבת' או בכל מקום אחר. אבל נשמתו יצאה דוקא **באחד** – כי שם העלה ר' עקיבא את חמשת לשונות האהבה בחזרה לקב"ה!
³⁵ אמר ר' עקיבא: "אני יודע מה זה חמור" – שבגלגול הקודם שלו היה שכם בן חמור, ולכן ביקש "מי יתן לי ת"ח ואנשכנו כחמור"

ברוך שאמר

משיחותיו של הרה"ג הרב ברוך רוזנבלום שליט"א